

Nyelvhasználói nézőpontok, adatalapúság, nyelvi tanácsadás

Hogyan beszélhetünk ma nyelvművelésről?*

Domonkosi Ágnes

domonkosi.agnes@nytud.hun-ren.hu
<https://orcid.org/0000-0001-8602-1985>

Ludányi Zsófia

ludanyi.zsofia@nytud.hun-ren.hu
<https://orcid.org/0000-0002-8506-5684>

1. Bevezetés

Egy közösség kultúrájának, értékrendjének nemcsak az általa használt nyelv(ek) és nyelvi gyakorlatok jelentik a részét, hanem az is, ahogyan ezekhez viszonyul és ezekre reflektál (vö. Tolcsvai Nagy 2017a). A nyelvre irányuló, történetileg részben különböző elnevezésű tevékenységek – mint nyelvújítás, nyelvi tervezés, nyelvművelés, nyelvpolitika, nyelvmenedzselés, nyelvalakítás – a nyelvre való visszahatás szándékán túl háttérükben, szemléletükben, céljaikban és gyakorlataikban is eltérnek. A nyelvre irányuló tevékenységek között magyar viszonylatban a legismertebb, a közgondolkodásban is szerepet játszó tevékenységforma a nyelvművelés. A *nyelvművelés* terminus azonban történetileg meghatározott korszakokhoz kötődik, alapvetően a sztenderd ideológiához kapcsolódik, és a hozzá fűződő tevékenységekben előíró és diszkriminatív mozzanatok is érvényesülnek (vö. Sándor 2001; Kálmán 2004; Kontra 2005). Tanulmányunkban – mérlegelve a *nyelvművelés* kifejezés használhatóságát is – a nyelvre irányuló gyakorlati tevékenységek napjainkban megmutakozó feladatait és lehetőségeit áttekintve, a HUN-REN Nyelvtudományi Kutatóközpont (NYTK), azon belül is a Nyelvhasználati és Nyelvi Tanácsadási Kutatócsoport ilyen jellegű gyakorlatait mutatjuk be. A kiadvány, amelybe tanulmányunkat szánjuk, a *Magyar Nyelvőr* című folyóirat alapításának 150. évfordulója alkalmából jelenik meg, így a lap nyelvműveléshez kötődő történetéhez kapcsolódva, önreflektív módon vetünk számot a jelenlegi helyzettel.

* A tanulmány elkészítését a #52210706 (D. Á.) Visegrad Scholarship és az NKFIH K 129040 számú pályázata (D. Á.) támogatta.

2. Nyelvmenedzselés a mai magyar nyelvközösségben

2.1. A nyelvmenedzselés-elmélet mint a nyelvre irányuló tevékenységek értelmezési kerete

A nyelvre, a nyelvhasználat egyes jelenségeire irányuló értékelő, értelmező metatevékenység, a kívülről való rátekintés művelete, vagyis a nyelvi reflexió a nyelvi tevékenység általános sajátossága. A nyelvhez kapcsolódó metatevékenységek köre az egyéni szinttől a közösségiig értelmezhető: saját magunk vagy a beszédpartner korrigálásától egészen a sztenderd változat alakításáig, a nyelvhasználatot szabályozó, korlátozó társas tevékenységekig terjed, sőt sajátos reflektív tevékenység a nyelv tudományos leírása is (Tolcsvai Nagy 2004; Domonkosi 2007a; Sebők 2017; Lanstyák 2018).

Értelmezésünkben abból indulunk ki, hogy a nyelvhez kapcsolódó reflektív, illetve értékelő tevékenység bármely közösség életében elengedhetetlen, szerepei és lehetőségei azonban történetileg változnak, és kultúránként is eltérőek. Sőt a magyar nyelv beszélőinek közösségeiben – éppen azok összetettsége, tagoltsága, sokfélesége miatt – a jelenlegi helyzetben is többféle, sokszor akár ellentétes nyelvi viszonyulás él egymás mellett, nemcsak magával a nyelvvel, hanem a nyelvre irányuló metatevékenységekkel kapcsolatban is (vö. Tolcsvai Nagy 2017a). A nyelvi konzervativizmustól, purizmustól kezdve a nyelvi elitista elképzeléseken át egészen a sztenderdet pusztán hatalmi eszközként értelmező elgondolásig széles skálán mozognak a nyelvi viszonyulások (Polenz 1994: 12–16; Tolcsvai Nagy 2017a).

Tanulmányunkban a nyelvhez kapcsolódó metatevékenységek leírásához és elemzéséhez egyrészt a nyelvmenedzselés fogalmát (Jernudd–Neustupný 1987), másrészt a Lanstyák által hasonló értelemben használt *nyelvalakítás* fogalmát (Lanstyák 2014, 2018) használjuk. Úgy látjuk ugyanis, hogy ezek a terminusok összehangolhatók azokkal a viszonyulásokkal és elképzelésekkel, amelyek napjaink nyelvre irányuló tevékenységeire jellemzőek, illetve amelyek az NYTK közönségszolgálati munkájában érvényesülnek (vö. Ludányi 2020a; Ludányi et al. 2022). A tanulmány számos, a *nyelvművelés* kifejezés által is jelölt tevékenységfajta tárgyal (vö. Heltainé Nagy 2007a), mivel azonban a kifejezés használata a történeti, kulturális háttérből adódóan igen erősen összekapcsolódik a sztenderdet abszolutizáló ideológiával (Sándor 2001; Kálmán 2004; Kontra 2005), nem általánosságban nyelvművelésről, hanem konkrét nyelvi tevékenységekről, gyakorlatokról beszélünk.

A nyelvmenedzselés fogalmát, típusait, stratégiáit és folyamatait a nyelvi hiedelmek, ideológiák, a nyelvi gyakorlatok és a nyelvi menedzselés összefonódó hármasként, komplex rendszerben értelmezzük. Ezért a nyelvmenedzselés-elmélet mellett a nyelvi tervezés újabb, a beszélő nézőpontjából kiinduló szemléletmódjára is építünk (Spolsky 2019), figyelembe véve a nyelvmenedzselési folyamatokban részt vevők hatalmi és szerepviszonyait, illetve az azokban megvalósuló nyelvideológiai munka mechanizmusait is (Kimura 2022; Kopecký 2022).

A nyelvi tevékenységre való reflexió különböző szintjeinek és változatainak egyéges szemlélettel való leírására alkalmas elméleti keretet kínál a nyelvi és kommunikációs problémák feltárására, elemzésére és kezelésére szolgáló nyelvmenedzselés-elmélet

(*Language Management Theory, LMT*; Jernudd–Neustupný 1987). Az LMT az úgynevezett fejlődő államok nyelvi problémáit középpontjába helyező nyelvi tervezés elméletéből alakult ki az 1980-as években (Nekvapil 2006). A nyelvmenedzselés és a nyelvi tervezés elméletének lényegi különbsége, hogy a nyelvi tervezés folyamataiban a megoldandó nyelvi problémákat a szakemberek választják ki, míg az LMT konkrét nyelvhazsnálók problémáiból indul ki (Szabómihály 2007: 52), „alulról fölfelé” (bottom-up) szemlélet jellemzi (Nekvapil–Sherman 2015), azaz a nyelvi problémákat a hétköznapi beszélők jelölik ki.

Az LMT nyelvmenedzselésnek tekint minden, a nyelvre, illetve a konkrét disz-kurzusokra irányuló tevékenységet: ez a fogalom tehát magában foglalja a nyelvi jelenségekre való reflektálást és az annak nyomán megvalósuló nyelvvalakító tevékenységeket is. Ebben az értelemben egyszerű nyelvmenedzselést végez a saját vagy beszédpartnere megnyilatkozását kijavító beszélő, a dolgozatok helyesírását javító tanár, a szövegellenőrzést végző nyelvi lektor, az ismeretlen szó után kutató kereszt-rejtvényfejtő, a hatásos reklámszöveg fogalmazásán ötletelő szakember, de a gyermekét a szomszédok megszólításának bizonytalanságaiban eligazító szülő is.

A nyelvmenedzselésnek szervezett formái is léteznek, ide tartoznak az intézményes nyelvvalakítási folyamatok, az oktatás nyelvének meghatározásától a helyesírás szabályozásán át a többségi és a kisebbségi nyelvek, valamint az idegen nyelvek státuszának és szerepének kijelöléséig, de nyelvmenedzselésként értelmeződnek az olyan gyakorlatok is, mint a multinacionális vállalatok nyelvi, kommunikációs helyzetének kezelése.

2.2. Nyelvmenedzselési feladatok és gyakorlatok napjainkban

Az európai nyelvközösségek többé-kevésbé hasonló folyamatokat mutató modernizációja, majd globalizációja, a nyelvi tevékenység digitalizációja olyan folyamatokat hoz működésbe, amelyek a nyelvhez való reflexív viszonyt is átalakítják, és amelyek következtében a korábbi nyelvvalakító tevékenységek is átértékelődnek (vö. Neustupný 2006).

A magyar beszélőközösségekben napjainkban a nyelvre irányuló, nyelvészeti megalapozottságot kívánó reflektív gyakorlatok sokasága működik: a szótárírástól, a fordítási útmutatók, anyanyelvi és MID-es tananyagok készítésén vagy akár a nyelvi tanácsadáson keresztül a terminológiai adatbázisok építéséig. A nyelvhasználat szabályozottságának, értékelésének kérdései azonban a nyelvre irányuló tevékenységeket összefogni igyekvő kísérletek (Balázs 2001), illetve az 1990-es évek második felében kezdődő, a nyelvműveléshez kapcsolódó viták (Tolcsvai Nagy 1994; Sándor 2001; Kálmán 2004; Kenesei 2002, 2004; Minya 2005) elcsitulása óta kevésbé diszkurzívan jelennek meg.

A nyelvművelés sztenderd ideológiával és az abból fakadó nemegyszer lingviciista, diszkriminatív gyakorlatokkal való összekapcsolódásának felismerése (Sándor 2001; Kálmán 2004; Kontra 2005) ugyanis magán a helyzet kritikáján kevésbé jutott túl a tudományos közösségben. Nem valósult meg a nyelvtudomány irányából az azzal való aktív szembenézés, hogy a közösségekben elkerülhetetlenül működnek a nyelvhasználatra vonatkozó, a nyelv értékvonatkozásaira reflektáló gyakorlatok,

így a sztenderdközpontú szemlélet meghaladásához nem elegendő annak elítélése és tudománytalannak minősítése. Az ebbe az irányba mutató pozitív kezdeményezések (mint például az úgynevezett palásti folyamat volt) is nagyrészt elhaltak, és visszhangtalanok maradtak (lásd Domonkosi–Lanstyák–Posgay [szerk.] 2007).

Ennek a szembenézésnek az elakadásával pedig küzd a nyelvhasználatról való közbeszéd, az anyanyelvi nevelés és a nyelvalkítás folyamataiba bevonódó különböző szereplők is. A nyelvtudomány képviselőinek a gyakorlatok kritikai megközeletésén és értelmezésén túl ezért véleményünk szerint fontos szerepet kell vállalniuk abban is, hogy a korábbinál dinamikusabban változó nyelvi, kulturális közegben a nyelvhasználatra reflektáló, az azt alakítani szándékozó különböző gyakorlatok kapcsolatba, diskurzusba léphessenek a nyelvről való tudományos gondolkodásmóddal, meríthessenek annak szemléletmódjából és módszereiből (vö. Kiss 2012; Péntek 2012).

Tolcsvai Nagy Gábor a magyar nyelv helyzetéről szerkesztett kötetében a nyelvhez kapcsolódó, nyelvalkító tevékenységekről szólva – éppen a nyelvi magatartásformák tagoltsága, a nyelvről való gondolkodási formák töredezettsége miatt – olyan nyelvstratégia kialakításának az igényét fogalmazza meg, amely ideológiák felett áll, és politikailag hatalomsemleges (2017b: 505). A széttagozódott nyelvi viszonyulások fölé való emelkedés megvalósításán túl véleményünk szerint a tudománynak a nyelvalkításban vállalt szerepében nem az ideológiamentesség, hanem az érvényesített ideológiák felismerése, folyamatos felülvizsgálata, illetve az azokra való kritikai reflexió lehet a cél (vö. Gal 2002). A nyelvtudomány szerepvállalásában elengedhetetlennek látjuk ugyanis legalább azoknak a meggyőződéseknek a működését, hogy a kutató, a tudós felelősséggel tartozik a közössége felé, és tudásából, tapasztalataiból adódóan tud is tenni érte, másrészt pedig az azzal az elgondolással való azonosulást is, hogy a nyelvhasználat és a nyelvhez való viszonyulások is tudatosan alakíthatók, formálhatók.

Az 1990-es évek óta a sztenderd változat folyamatosan veszít jelentőségéből (vö. Tolcsvai Nagy 2020), így napjaink magyar kultúrájában megítélése és helyzete is meglehetősen összetett. A sztenderd változat stabilitása és presztízse, a sztenderd ideológia átfogó érvényesülése mellett – párhuzamosan más modernizált nyelvi közösségekben zajló folyamatokkal (vö. Neustupný 2006) – több szempontból is érzékelhető a desztenderdizáció jelensége is. A desztenderdizációs folyamatok egyrészt a határtalanítási műveletekben (Lanstyák–Benő–Juhász 2010), a határon túli nyelvváltozatok kodifikációjában (Tolcsvai Nagy 2017c), a nyelvi sokszínűség elfogadásában, illetve a kodifikációs gyakorlatok korlátozott érvényesülésében mutatkoznak meg (Tolcsvai Nagy 2017b).

A nyelvvel szemben közösségre támasztott igények megváltozása a nyelvi reflexió mikéntjét és színtereit is átformálta. A különböző nyelvmenedzselő folyamatokba a korábbi résztvevőkön, azaz az olyan tudományos közösségeken, mint például a helyesírási kodifikációt végző akadémiai bizottság (Tóth 2016; Laczkó 2021) vagy az eredetileg az akadémiai munkához kapcsolódó nyelvi közönségszolgálat (Eöry 1994, 2007; Heltainé Nagy 2012, 2014, 2020, 2021), illetve a nyelvi ismeretterjesztés hagyományos fórumain (lásd pl. Zimányi 1996) és a nyelvművelés

hagyományaihoz kapcsolódó civil kezdeményezéseken¹ (Minya 2002) kívül újabb szereplők is bevonódtak.

A határtalanítás kezdeményezéséhez kapcsolódva kiemelt jelentősége lett a határon túli nyelvi irodák tevékenységének (Ludányi 2020a: 328–330), illetve az ezek munkáját koordináló Terminiek (Csernicskó et al. 2005; Péntek 2008; Benő–Péntek [szerk.] 2011). A nyelvi tanácsadás és szolgáltatások² területén (Minya 2018) és az ismeretterjesztésben (Kálmán–Nádasdy 1999; Nádasdy 2003) is további szereplők értek el széles körű ismertséget és hatást.^{3,4} A közösségi nyelvi reflexió működésének megújulása részben alulról szerveződve is zajlik: a nyelvvel, szövegekkel hivatásszerűen foglalkozó lektorok, fordítók diskurzustereiben, a digitális technológia által biztosított tágabb párbeszédnek teret adó plénumok is új lehetőségeket nyitottak ugyanis a közösségi szerepű nyelvi reflexiónak (vö. Háhn 2008). Emellett a nyelvvel való intézményes foglalkozás új tényezőjeként jelent meg az állam, a kormányzat irányából a Magyarságkutató Intézet Nyelvtervezési Kutatóközpontja is (lásd pl. Bódi–Jánk–Katona [szerk.] megj. a.).⁵

A különböző nyelvmenedzselési gyakorlatokban az említett szereplők igen különböző hagyományokkal, önértelmezéssel, feladatkielöléssel, háttérideológiákkal, támogatottsággal és ismertséggel vesznek részt. A nyelvmenedzselő tevékenységek különböző, egymás mellett élő változatai, eltérő ideológiai háttérrel működő gyakorlatai, ellentmondásai és nehézségei pedig leképezik a közösségben működő nyelvi magatartásformák, nyelvhez való viszonyulások tagoltságát, összetettségét is. Éppen ezért a nyelvmenedzselési folyamatokban jelenleg részt vevők, a részben intézményesült szereplők, részben pedig a hétköznapi gyakorlatokban kibontakozó

¹ Az 1989-ben létrejött Anyanyelvópolók Szövetsége a magyar nyelvőművelés hagyományait folytató civil szervezet, amelynek a nyelvvel professzionálisan foglalkozó személyek és nyelvi kérdések iránt érdeklődő önkéntesek is tagjai lehetnek (W1). A szervezet főként anyanyelvi rendezvények szervezésével foglalkozik, nyelvi ismeretterjesztő kiadványa az évente ötször megjelenő *Édes Anyanyelvünk* folyóirat (W2).

² A 2006-ban alapított Magyar Nyelvi Szolgáltató Iroda számos nyelvi szolgáltatást nyújt, amelyek között az ingyenesen elérhető nyelvi tanácsadó szolgálat az egyik leghangsúlyosabb. A problematikus nyelvi kérdésekre adott válaszokat az iroda egy nyilvános honlapon (W3) jeleníti meg, és a nyelvhasználók többnyire mérvadó, hivatalos forrásnak, hivatkozási alapnak tekintik az ott leírtakat.

³ Ilyen például a *Nyelv és Tudomány* (*Nyest.hu*) ismeretterjesztő internetes hírportál, amely eredetileg nyelvi és kommunikációs témákkal foglalkozott, újabban oktatáspolitikai és kutatási, módszertani kérdésekkel is. A portálnak korábban olvasói rovata is volt, ahol Kálmán László (1957–2021) válaszolt az olvasók nyelvvel és nyelvhasználattal kapcsolatos kérdéseire (W4).

⁴ A nagy sikerű *Szósztátyár*, Kálmán László és Nádasdy Ádám nyelvi ismeretterjesztő műsora Kálmán László haláláig szerda esténként volt hallható a Klubrádióban. A *Szósztátyár* műsor közösségi oldallal és nyilvános Facebook-csoporttal is rendelkezik (W5).

⁵ 2014-ben az 55/2014. (III. 4.) Kormányrendelet rendelkezése alapján létrejött a Magyar Nyelvstratégiai Intézet (MANYSI), amelynek a rendelet által meghatározott egyik fő célja a közép-távú magyar nyelvstratégia kidolgozásának irányítása és szakmai felügyelete volt (*Magyar Közlöny* 2014). A Magyar Nyelvstratégiai Intézet a 206/2018. (XI. 10.) Kormányrendelet (*Magyar Közlöny* 2018) alapján 2019 elején a Magyarságkutató Intézetbe történő beolvadással megszűnt, jogutódja a Magyarságkutató Intézet Nyelvtervezési Kutatóközpontja. Az intézmény célja saját meghatározása szerint többek között a magyar nyelv jelenkori helyzetének, presztízsének és használati minőségének, közérthetőségének tudományos eredményekre támaszkodó javítása, formálása (W6).

nyelvalakító szerepű diskurzusok súlyának, szerepének, hatásának elemzése fontos szociolingvisztikai feladat (vö. Sándor 2002). Tanulmányunk nem erre az átfogó és nagy horderejű munkára vállalkozik, hanem – csupán rávilágítva erre a komplex társadalmi környezetre – azt a gyakorlatot és szemléletet igyekszik részletesebben bemutatni, amelyet a szerzők a HUN-REN Nyelvtudományi Kutatóközpontban a nyelvi tanácsadói munkában érvényesítenek. Ennek a tevékenységnek a tárgyalása pedig természetesen összekapcsolódik annak a mérlegelésével is, hogy az adott cselekvési térben az általuk vállalt szerep és feladatkör hogyan tud a nyelvtudomány és a nyelvtechnológia eredményeinek a hasznosulásához és elfogadottá tételéhez hozzájárulni.

3. Nyelvalakító tevékenységek a Nyelvtudományi Kutatóközpontban

A HUN-REN Nyelvtudományi Kutatóközpontban, illetve jogelődjében, az MTA Nyelvtudományi Intézetében folyó, a nyelvre irányuló tudományos kiindulópontú, gyakorlati jellegű reflektív tevékenységek mindegyike a tudomány közösségi szerepvállalásának elgondolására épül. Ez a működés pedig igen összetett helyzetet jelent: egyrészt továbbvíve azt a hagyományt, amelyet a Magyar Tudományos Akadémia a magyar nyelvi kultúra alakulásában az elmúlt évszázadokban betöltött, részben hordozza a nyelv művelés sztenderdközpontú hatalmi diskurzusának (vö. Gal 2006) örökségét is; másrészt azonban a nyelvtudományi és nyelvtechnológiai háttér együttes jelenléte miatt magában hordozza azt a lehetőséget is, hogy a jelenlegi helyzetnek megfelelően vehessen részt a közösség nyelvi reflexiójában.

Az intézetben/kutatóközpontban a nyelvészeti alap kutatásokon (W7) túl számos olyan tevékenység zajlik, amelyek nyelvalakító szerepűek, illetve amelyeknek szerepük lehet szervezett nyelvmenedzselési folyamatokban is. Tágabb értelemben ezek közé tartozik a különféle szótárak, nyelvi adatbázisok, korpuszok, sőt még a leíró nyelvtanok készítése is. Ezeknek a tevékenységeknek az elsődleges célja nem feltétlenül a más diskurzusokba való beavatkozás (vö. Lanstyák 2018: 42), hagyományosan mégis kodifikációs szerepűek, és visszahatnak a nyelvi gyakorlatra és a nyelvi reflexióra is.

A fejlett ipari társadalmakban Neustupný megfigyelése (2006) szerint a nyelvtervezés felülről szervezett, államilag támogatott tevékenységének egy része kikerül a nyelvi menedzselés korábbi, hagyományos intézményeiből, és magánkezdeményezésekként, illetve egyes cégek tevékenységeként valósul meg. A nyelvtechnológia, a fordítástámogatás és a terminológia tekintetében ez részben Magyarországon is így van, éppen az NYTK tevékenysége azonban össze is kapcsolja és koordinálja is ezeket a kezdeményezéseket (Prószéky 2018).

Az egynyelvű szótárak készítése olyan, részben nyelvalakítási feladat, amelyben az NYTK és jogelődje a kezdetektől szerepet vállalt. A Lexikológiai Intézet nagyszótári kutatócsoportjában készül *A magyar nyelv nagyszótára* (Nszt., Ittész [főszerk.] 2006–2021), amely korpuszalapú, történeti jellegű értelmező szótárként nem csupán a mai nyelvállapot szókészletét tükrözi, hanem történeti szemléletet is érvényesít. Nyelvalakítási szempontból lényeges, hogy a szófaji és grammatikai

információk mellett a stílusra és használati körre vonatkozó minősítéseket is tartalmaz, illetve a nyelvhasználok szempontjából fontos, hogy az elkészült szócikkek online adatbázisban szabadon elérhetők (W8). A szótárírás korpuszalapúvá válása és automatizálása⁶ megváltoztatja annak kodifikációs jellegét, és így a nyelvalkítási folyamatokban betöltött szerepét is (vö. Ittész 2012).

A különféle nyelvi adatbázisok, korpuszok, illetve a korpuszbeli kereséseket megkönnyítő korpuszlekérdező programok azért bizonyulnak hasznos segédeszköznek a nyelvtudományi kutatásokon túl a nyelvalkító tevékenységekben – így a nyelvi tanácsadásban – is, mivel valós nyelvi megnyilatkozásokat tartalmaznak, hiteles és objektív nyelvi adatokat nyújtanak (Sass 2022). Az NYTK oldaláról elérhető *Nemzeti korpuszportál* kezdeményezésének célja, hogy minden magyar nyelvű, online lekérdezhető korpusz egy helyen megtalálható (Sass 2016).

Az elmúlt években az NYTK számos olyan nyelvtchnológiai infrastruktúrát és nyelvfeldolgozó eszközt fejlesztett, amelyek a társadalom- és bölcsészettudományban dolgozó kutatók munkáját segítik (Simon–Várad 2018). Nyelvalakítási szempontból azok a nyelvtchnológiai fejlesztések a leginkább figyelemre méltók, amelyek a magyar nyelvváltozatok feltérképezésére és adatbázisba szervezésére irányulnak. Az ilyen fejlesztések alapvetően írott szövegek digitalizálásával foglalkoznak, de törekednek a beszélt nyelvváltozatok hangzó formában való rögzítésére, a szövegesen lejegyzett változat elkészítésére és kereshetővé tételére is.⁷

Emellett az NYTK-ban előkészületben van egy Terminológiai Koordinációs Központ kialakításának a terve, amelynek alapvető célja, hogy számos területen (oktatás, tudományos kutatás, nemzetstratégia, nemzetgazdaság) terminológiai támogatást nyújtson a magyarországi és határon túli magyar nyelvi régiók terminusainak összegyűjtésével és közzétételével (Fóris–Bölcskei 2019). A központ nyelvalkító (korpuszalkító) feladatai közé tartozna majd a terminológiai fejlesztésre szoruló szaknyelvek terminusainak a bővítése is.

Lényeges nyelvalkítási, névalakítási (Lanstyák 2018: 203–221; Bauko 2021) tevékenység az újonnan kérvényezett utónevek bejegyezhetőségének szakmai véleményezése: ez a feladat évtizedek óta törvényi kötelezettsége az intézménynek.

⁶ Említésre méltó ebből a szempontból a Lexikológiai Intézetben működő Lexikai Tudásrepresentáció Kutatócsoport munkája, amelynek kiemelt feladata a korábbi hétkötes *Értsz.* (Bárcki–Ország [szerk.] 1959–1962) felújítása egy egymilliárd szövegszón alapuló, reprezentatív, annotált, metaadatolt, 2001 és 2020 közötti szövegekből álló, az egyes regiszterek, szövegtípusok arányát tükröző korpusz alapján, az annotációt és az adatolást egyaránt automatikus módszerekkel végezve (Lipp–Simon 2021).

⁷ Ez utóbbira példa a BUSZ12 irányított beszélgetéseinek keresőprogramja (Várad 2003; Kontra–Borbély [szerk.] 2021). Emellett tartalmaz lejegyzett beszélt nyelvi szövegeket a *Magyar nemzeti szövegtár 2.* változata (MNSz2) is, amely a mai magyar nyelv reprezentatív korpuszaként a magyarországi és a határon túli nyelvváltozatok feltérképezésében nyújt segítséget. A jelenleg 1,04 milliárd szövegszót tartalmazó adatbázis szövegeinek nagyobb része magyarországi forrásokból származik, de jelentős mennyiségű határon túli magyar (szlovákiai, kárpátaljai, erdélyi és vajdasági) szöveget is tartalmaz. Az MNSz2 minden szó mellett feltünteteti a szótövet, a szófajt és a szó morfológiai elemzését is (Oravec–Várad–Sass 2014). A *Magyar nemzeti szövegtár* adatbázisára épül a magyar igei bővítésményszerkezetek vizsgálatát megkönnyítő eszköz, a *Mazsola*, amelynek segítségével vizsgálhatók az egyes magyar igék melletti adott esetraggal/névutóval járó jellegzetes névszók, valamint az egyes (esetragos/névutós) névszók melletti jellegzetesen előforduló igék és a különféle szerkezetek gyakorisági viszonyai is (Sass 2009, 2018).

A kérvényezett utónév anyakönyveztetőségéről való döntés az érvényben lévő jogszabályok, illetve az Utónévbizottság által kidolgozott alapelvek alapján történik (Raátz 2015, 2021).

Kiemelten társadalmi hasznú, nyelvvalakító szerepű gyakorlati tevékenységeket végez a Többynyelvűségi és Edukációs Nyelvészeti Kutatócsoport. A különböző marginalizált helyzetű csoportok támogatását, a nyelvi, szociokulturális hátrány kritikai megközelítésével végzik; a tudásszerzési módok fejlesztését pedig a közösségek aktív bevonódásával célozzák meg (pl. Bartha–Holecz–Romanek 2016; Bartha–Holecz 2017; Bokor–Hattyár 2020).

4. Nyelvmenedzselés és nyelvi tanácsadás: a Nyelvhasználati és Nyelvi Tanácsadási Kutatócsoport feladatköre és szemlélete

A HUN-REN Nyelvtudományi Kutatóközpontnak a legközvetlenebbül nyelvvalakító célokhoz és feladatokhoz kapcsolódó egysége, a Nyelvhasználati és Nyelvi Tanácsadási Kutatócsoport néven dolgozó egység, amelynek elsődleges feladata jelenleg a nyelvi közönségszolgálat működtetése. A közönségszolgálat a nyelvi tanácsadás legrégebbi, legnagyobb hagyományokkal rendelkező intézménye, mivel a Nyelvtudományi Intézet megalapításától kezdve folyamatosan működik (a történetéről részletesen lásd Ludányi 2020a: 331–336; Heltainé Nagy 2021: 25–31).

A nyelvi közönségszolgálat működtetése több tekintetben is komplex feladatkör. A beérkező kérdések megválaszolása a kérdező egyszerű nyelvi menedzselése szempontjából elsődlegesen a lehetséges megoldások ajánlását jelenti, ám egy jóval összetettebb folyamatba épül be. A nyelvi tanácsok kidolgozása ugyanis minden esetben igényli a nyelvtudományi háttér figyelembevételét, a kapcsolódó kutatási eredmények ismeretét, a kérdés típusától függően a szükségessé teheti a nyelvhasználati kézikönyvek, szótárak, korpuszok felhasználását is. A tudományosan megalapozott szolgáltató tevékenység emellett adatgyűjtési lehetőségeket, adatrendszerelési feladatokat is jelent. A kérdések rendszerezése és feldolgozása révén nyert adatok pedig visszaforgathatók egyrészt a tanácsadói gyakorlatok működésébe, másrészt a nyelvhasználati segédkönyvek és segédeszközök fejlesztésébe, illetve hasznosulhatnak az ismeretterjesztésben is (vö. Uhlířová 1997; Eöry 2007; Prošek 2020; Pölcz 2021). Ezáltal a tanácsadó szolgálat működése az egyéni és a szervezett nyelvmenedzselés között folyamatos, aktív átjárhatóságot és kapcsolatot biztosít.

A közönségszolgálathoz beérkező nyelvi problémák tehát kutatási anyagot is szolgáltatnak. Módszertanilag különösen értékessé teszi ezeket az adatokat, hogy a kérdezők önként jelentkeznek problémáikkal, nem kutatói kérdések teremtik meg és hívják elő azokat, így a gyakorlatból kapunk képet arról, hogy milyen jelenségek okoznak nehézségeket a mindennapi nyelvhasználatban, azaz elsősorban az írásos közlésekben (vö. Uhlířová 1997: 83; Beneš et al. 2018).

A HUN-REN Nyelvtudományi Kutatóközpontban és jogelődjében végzett közönségszolgálati munka a kezdetektől a nyelvtudományi háttérre építkező, illetve a beérkező kérdések tapasztalatait a kutatásba visszaforgató gyakorlatokat érvényesített.

A tanácsadó tevékenység tapasztalatainak segédkönyvekben, szótárakban, ismeretterjesztő munkákban való hasznosítását számos munka jelzi (pl. Ferenczy–Ruzsiczky [szerk.] 1964; Bíró–Tolcsvai Nagy [szerk.] 1985; Bíró [szerk.] 1989; Kemény [szerk.] 1992; Kemény–Kardos [szerk.] 1994); emellett hasznosultak a tanácsadás tapasztalatai a helyesírási portál (Váradi–Ludányi–Kovács 2014) létrehozása során is.

A jelenlegi munkában elengedhetetlen az adatalapú szemlélet, azaz az adatokra alapozott válaszadói stratégiák érvényesítése, illetve a beérkezett kérdések adatbázisba rendezése. A tanácsadó szolgálat célkitűzései között az adatok több szempontú kategorizálása, a nyelvi problémák tipizálása mellett a tanácsadói gyakorlatok és stratégiák rendszerezése, illetve a minősítési és értékelési gyakorlatok szemléleti és nyelvvideológiai hátterének a feldolgozása is szerepel.

Az adatalapú szemlélet érvényesülését erősítette az is, hogy a 2000-es évek végén a szervezeti átalakulások következtében a nyelvi tanácsadó szolgálat a nyelvtechnológiai osztály része lett, feladatait jelenleg is a Nyelvtechnológiai és Alkalmazott Nyelvészeti Intézet egyik kutatócsoportjaként végzi. A közönségszolgálat munkatársai a válaszlevelek megfogalmazásához rendszeresen igénybe veszik a rendelkezésre álló, nagy mennyiségű, ténylegesen előforduló írott és lejegyzett beszélt nyelvi szövegeket tartalmazó adatbázisokat, korpuszokat, kiemelten a *Magyar nemzeti szövegtár*at (Oravecz–Váradi–Sass 2014; a továbbiakban MNSz2) és a *Magyar történeti szövegtár*at (Sass 2017).

A 2000-es évek elejétől a nyelvi tanácsadói munka szemléletében, önértelmezésében fokozatosan megjelent a nyelvmenedzselés-elmélet a szlovákiai Gramma Nyelvi Irodával való együttműködés eredményeképpen (Szabómihály 2007). A 2020-as évek elejére a kutatócsoport már vállaltan a nyelvmenedzselés átfogó elméletére támaszkodva, annak szemléletmódját alkalmazva végzi a közönségszolgálati munkát, az adatok rendszerezését és feldolgozását is (Ludányi 2019, 2020a; Ludányi et al. 2022).

4.1. A nyelvi tanácsadás működése és szerepe

Egy olyan, társadalmilag, nyelvileg, kulturálisan tagolt közegben, mint amelyet a mai magyar beszélők közösségei alkotnak, a különböző csoportok, például szakmai közösségek nyelvi normáinak, szokásrendjének elsajátítása során a nyelvhasználók számos reflexióra késztető nyelvi problémával szembesülnek. Ezek menedzselése pedig nem mindig oldható meg az aktuális interakcióban: számos olyan helyzet adódhat, amelyek kezelése során a nyelvhasználóknak a nyelvi jelenségek értékelésében és minősítésében, a helyzettől függő normák sajátosságainak a mérlegelésében tájékoztatásra, eligazításra van szükségük (Heltai 2004/2005: 410). A fordítói, lektorálási, szaknyelvi gyakorlatok, a szövegekkel való professzionális foglalkozás pedig különösen sok, csak összetettebb nyelvmenedzselési folyamatok, például a nyelvi tanácsadó szolgálathoz való fordulás, szakértőkkel való megvitatás révén megoldható problémával jár együtt. A nyelvi tanácsadó szolgálatok működésének kiterjedtsége, illetve a hozzájuk forduló beszélők nagy száma is jelzi, hogy milyen fontos társadalmi gyakorlat az ilyen jellegű nyelvi metatevékenység (Scholze–Stubenrecht 1991: 182; Riegel 2007: 185; Ludányi 2020b).

A nyelvi tanácsadás szervezett formájában a tanácsadó, nyelvészetileg képzett szakember oly módon igazítja el a hozzá forduló beszélőket a nyelvhasználat kérdéseiben (Beneš et al. 2018: 122–123), hogy a hétköznapi gyakorlatban alkalmazható nyelvi megoldásokat kínál fel, bevonva és közérthetően megosztva az adott kérdésre vonatkozó tudományos eredményeket is (Beneš et al. 2018; Ludányi 2020a; Ludányi et al. 2022). A megoldások kidolgozása során a tanácsadói munkában az adott nyelvi jelenség minél körültekintőbb leírására törekszünk, figyelembe véve a kérdező szociokulturális helyzetét, a kérdés szempontjait és a kérdező értelmezési kereteit is. A nyelvhasználók bevonódása tehát nem egyszerűen csak a probléma észlelésére és jelzésére korlátozódik: a tanácsadó szolgálat válaszaiban szem előtt tartja a hozzá forduló nyelvhasználók célját, az adott közléshelyzetet, és ahol lehetséges, konzultálva, a kérdezőt bevonva, lehetőségeket felvonultatva, érvelve ad tanácsot (Ludányi et al. 2022; Domonkosi–Ludányi 2023). A nyelvhasználók leginkább írásbeli produktumok készítésének a folyamatában, interakció előtti nyelvmenedzselés (Nekvapil–Sherman 2009) részeként veszik igénybe a szolgáltatást; és ritkább esetekben vitás, ellentmondásos helyzetek eldöntése során utólag, interakció utáni menedzselésként (Beneš et al. 2018).

A nyelvi tanácsadó szolgálatok működésében az egyszerű nyelvmenedzselési folyamatok összekapcsolódnak a szervezett nyelvmenedzselési tevékenységgel, és felismerhetők benne annak jellemzői (Nekvapil 2016: 15): a nyelvmenedzselési aktusok interakciókon átívelő jellegűek, a nyelvi közönségszolgálat olyan intézményi háttérrel működik, amely kötődik a nyelvi, helyesírási kodifikáció szervezeti kereteihez; a tanácsadás folyamata elméleti megalapozottsággal zajlik; és a tanácsadók reflektíven viszonyulnak saját tevékenységükhöz és annak nyelvideológiai meghatározottságához is.

Az intézményes nyelvi tanácsadás gyakorlata igen intenzív kapcsolódási pontot jelent, átjárhatóságot biztosít az egyszerű és a szervezett nyelvmenedzselési folyamatok, a menedzselés mikro- és makroszintje között (Kimura–Fairbrother [eds.] 2020). Ez pedig azért is fontos, mert ezáltal a nyelvi tanácsadás gyakorlatai hozzájárulhatnak a modernizált, sztenderd változattal is rendelkező nyelvek dinamikus stabilitásához (Milroy–Milroy 1985; Tolcsvai Nagy 2016). A nyelvi tanácsadó szolgálatok feladata napjaink összetett, a nyelvi sokszínűséget támogató nyelvi helyzetében nem egyszerűen a sztenderd nyelvváltozatra vonatkozó kérdések normatív megválaszolása, hanem egyes nyelvi problémákhoz kapcsolódó kérdéskörök adatalapú és diszkurzív, a nyelvhasználók bevonásával történő bemutatása.

Miként a nyelvhez kapcsolódó diskurzusok mindegyikében, a nyelvi tanácsadásban is elkerülhetetlen egyes nyelvi ideológiák működése, az intézményes nyelvi tanácsadói tevékenységben pedig szükségképpen jelen van a nyelvi expertizmus ideológiája (Ludányi 2019: 70), tudniillik az, hogy a nyelvész a nyelvtudományban való jártassága miatt eligazíthatja a nyelvhasználókat a megfelelő nyelvhasználatra vonatkozóan (Lanstyák 2017: 34). Emellett a nyelv szabályozottságának és szabályozásának a hatalomhoz, uralmi viszonyokhoz, a diskurzusok irányításához való kapcsolódásának kérdése is megkerülhetetlen (Gal 2002), ráadásul a közönségszolgálathoz fordulókat motivációi között (lásd részletesebben Ludányi et al. 2022)

meghatározó az intézmény tekintélyének a szerepe. A tanácsadás aktusára épülő közönségszolgálati forma azonban törekvéseink szerint alkalmassá válhat arra, hogy ne a tudomány tekintélyére épülő hatalmi pozícióból, hanem egyenrangú párbeszédbe lépve érvényesüljön.

4.2. Nyelvtechnológiai támogatás a nyelvi tanácsadásban

A helyesírási problémák kezelésének alapvető módszere hosszú időn keresztül a hatályos akadémiai helyesírási szabályzatban, valamint a(z) elsősorban) helyesírási szótárakban való tájékozódás, esetleg szakemberekhez, nyelvi tanácsadókhöz való fordulás volt. A számítógépek elterjedésével és a nyelvtechnológiai eszközök fejlődésével azonban a 20. század utolsó évtizedében egyre elterjedtebbé váltak a szövegszerkesztőkbe épített helyesírási-ellenőrző programok, amelyek lehetővé tették az elkészült vagy készülő szövegproduktum azonnali ellenőrzését. A magyar helyesírási szabályainak számítógépes feldolgozására, támogatására már számos kísérlet történt (lásd pl. Prószekey 1993; Seregy 1993; Kruzslisz 1995; Naszódi 1997; Prószekey 1998; Kis 1999; Halácsy et al. 2003).

A nyelvtechnológiai megoldások arra is lehetőséget adnak, hogy a nyelvi tanácsadó szolgálat munkájának évtizedek alatt felhalmozódott tapasztalatai korszerű segédeszközökben hasznosuljanak. Ilyen nyelvi támogatást nyújtó eszköz a 2013-ban megnyílt online helyesírási tanácsadó portál, a *Helyesiras.mta.hu*,⁸ amely nyelvtechnológiai eszközöket, erőforrásokat (Pintér–Mártonfi–Oravecz 2009; Váradi 2009; Miháltz et al. 2012; Ludányi–Miháltz–Hussami 2013; Váradi–Ludányi–Kovács 2014) felhasználva „tehermentesíti” a nyelvi tanácsadókat azáltal, hogy a helyesírási problémák egy részére, az automatikus módszerek segítségével megválaszolható kérdésekre megoldásokat kínál.

A felhasználói visszajelzések és a weboldal látogatottsága alapján a *Helyesiras.mta.hu* portál kedvelt segédeszköz, az elmúlt évek tapasztalatai alapján azonban több okból sem képes pótolni a „humán” nyelvi tanácsadást. Nem csupán azért, mert – főleg az idősebb korosztályban – létezik egy olyan réteg, amely nem aktív internethasználó, és szívesebben kér tanácsot telefonon, hanem azért sem, mert a magyar helyesírási számos kérdése nem algoritmizálható, így a portál ezeken a területeken nem tud automatikusan generált megoldást nyújtani a felhasználóknak. Továbbá az új elnevezések, reáliák számának folyamatos gyarapodása miatt számos olyan terület létezik, amelyekre az akadémiai helyesírási szabályzat és/vagy a helyesírási kézikönyvek nem nyújtanak iránymutatást, hiányzik a helyesírási kodifikáció.

A portál működése részben mutatja azokat a sajátosságokat, amelyek elgondolásunk szerint a jelenlegi nyelvmenedzselési folyamatokban célszerűnek látszanak:

⁸ Az internetes portálok címeinek helyesírása nincs egyértelműen szabályozva. Az AkH.¹² a címek toldalékolásával foglalkozó 200. szabálypontban két portál címét is közli a példaanyagban (a *hvg.hu*-n, az *index.hu*-t), kis kezdőbetűs írásmóddal, a kérdéssel azonban explicite nem foglalkozik. Az *Osiris Helyesírás* (Laczkó–Mártonfi 2004: 232) viszont az internetes portálokat állandó címnek tekinti, így a nagy kezdőbetűs írásmódot javasolja abban az esetben is, ha a portál címe megegyezik az URL-lel. A *Helyesiras.mta.hu* weboldal esetében is erről van szó, ezért a tanulmányban az OH. iránymutatását követve a nagy kezdőbetűs írásmódot alkalmazzuk.

ugyanis nyelvtechnológiai tudásra épülő, mindenki számára ingyenesen használható, a felhasználók problémáihoz igazodó, együttműködésre sarkalló felületet jelent. Más szempontból azonban a helyesírási portál a kodifikáció tekintélyére épülő gyakorlatokat erősíti meg, és a problematikusabb, újszerű, a szabályozást átgondolni és a közösségi igényekhez, szükségletekhez igazítani szándékozó törekvéseknek nem tud teret nyitni. Ezért is fontos, hogy a nyelvi tanácsadó szolgálat a portál háttéréként is működik, és nemcsak a technikai problémákat gyűjti és korrigálja, hanem a kodifikált helyzeteken túlmutató kérdések esetében lehetőséget teremt azok átgondolására is (vö. Heltainé Nagy 2014).

4.3. A nyelvi tanácsadás gyakorlatai és szemlélete

A nyelvi tanácsadás összetett feladatkörének meghatározó része a beérkező kérdések megválaszolása, amely valójában a nyelvmenedzselés-elmélet magyar terminológiájában cselekvési tervnek vagy akciótervnek fordított „hozzáigazítási terv” készítése. Ennek során az alkalmazott stratégiák igen különbözőek: függenek az adott probléma típusától, az adott nyelvi jelenség előfordulásának kontextusától, szerepétől, a kérdező motivációjától, szándékától, illetve sok esetben a kérdező már előzetesen kialakított cselekvési tervétől, preconcepcióitól; az alkalmazandó háttértudás jellegétől, a felhasználható erőforrások, adatbázisok, szótárak, korpuszok, vonatkozó kutatások meglététől is. Bár a tanácsadó szolgálat munkájában a helyesírási kérdések gyakoribbak, az egyéb nyelvhasználati kérdések általában összetettebb stratégiákat, elmélyültebb kifejtést követelnek meg. Az alkalmazott stratégiáknak a szemléltetésére a helyesírási és a nyelvhasználati problémák közül is bemutatunk néhányat⁹ a nyelvi-nyelvészeti tudás alkalmazásának a lehetőségeire összpontosítva.

4.3.1. Szempontok és stratégiák a helyesírási kérdések kezelésében

Az NYTK közönségszolgálatához érkező kérdések túlnyomó része (a feldolgozott 10 000 e-mail alapján megközelítőleg 80%-a) helyesírási vonatkozású. Ezek a kérdések rámutatnak a magyar helyesírás rendszerének azokra a területeire, amelyek problémákat okoznak a nyelviileg kidolgozottabb szövegek létrehozása során. A formális nyelven leírható, algoritmizálható vagy kivétellisták segítségével megoldható helyesírási problémákban a már említett *Helyesiras.mta.hu* portál gyors, automatikus segítséget ad a nyelvhasználóknak, de léteznek olyan összetettebb helyesírási problémák is, amelyekben a weboldal nem tud segíteni. Ilyen helyzet például az, amikor maguk a helyesírási szabályok bizonyulnak túlságosan bonyolultnak (tipikusan a szótag-számlálás szabálya és a mozgósabályok vagy egyes szaknyelvek összetett szabályrendszerei), esetleg magában a helyesírás rendszerében figyelhető meg egymásnak ellentmondó szabályok, elvek, illetve egyes esetekben (pl. az új jelenségek megnevezése) a helyesírási kodifikáció hiánya is okozhat problémát (ezekről a helyzetekről, típusproblémákról lásd részletesen Ludányi et al. 2022; Ludányi 2023).

⁹ A HUN-REN Nyelvtudományi Kutatóközpont közönségszolgálatához fordulókat adatait az előírásoknak megfelelően kezeljük, az adatbázisba a levelek anyaga anonimizálva kerül be, a kérdések nyelvi anyagának tudományos kutatás céljára történő felhasználásáról az érintettek tájékoztatást kapnak.

Tipikusnak tekinthetők az olyan megkeresések, amikor a levélíró egy nyelvi vagy helyesírási kérdés kapcsán kialakult vitahelyzet eldöntéséhez kér segítséget. A közelmúltban a magyar Wikipédia egyik szerkesztője fordult a közönségszolgálathoz a *fakusz/fakúsz* nevű madárról készülő Wikipédia-szócikk kapcsán kibombant szerkesztői vitában, arról kérve a nyelvi tanácsadó szolgálat állásfoglalását, hogy a rövid *u-s fakusz* vagy a hosszú *ú-s fakúsz* írásmódot alkalmazzák-e a szócikkben. A levélíró és szerkesztőtársai felismerték az írásmód ellentmondásosságát, azaz tájékozódtak arról, hogy amíg az akadémiai, kodifikáló értékkel rendelkező kiadványok, így az *Osiris Helyesírás* (Laczkó–Mártonfi 2004) szótári része, a *Magyar helyesírási szótár* (Tóth 2017) és az Nszt. (Ittész [főszerk.] 2006–2021) a *fakúsz* írásmódot rögzíti, addig az ornitológiai szakirodalomban a rövid *u-s fakusz* is megszokottnak számít. Válaszlevelünkben a rendelkezésére álló szótári és korpuszadatok alapján megerősítettük az írásmód problematikuságát, rámutatva arra, hogy az akadémiai helyesírási szabályozásban kialakulni látszó hosszú *ú-s* írásmód ellenére még az újabb szótárakban sem egységes a kép, ugyanis a 2022 végén megjelent *Új magyar etimológiai szótárban* (Gerstner [szerk.] 2022) például *kusz* címszó szerepel, tartalmazva a *fakúszra* vonatkozó legkorábbi nyelvi adatokat is. Figyelembe véve az írásgyakorlat ellentmondásosságát azt tanácsoltuk, hogy – bármelyik változat mellett döntenek is – a szócikkben mindenképpen ejtsenek szót az írásmódban érvényesülő kettősségről. Alkalmazható megoldásként javasoltuk akár az Értsz. gyakorlatának követését, ahol a címszó mögött zárójelben feltüntetve szerepel a variánsok jelölése is, például *fakusz* [*u* v. *ú*], illetve a másik változat zárójeles kiírását *fakusz* (v. *fakúsz*) is. Bár a levélírók tekintélyként, normaautoritásként fordultak az NYTK közönségszolgálatához, pozitívan értékelték annak megengedő, az írásgyakorlat változatosságát, az ellentmondást elismerő válaszát. Ez az eset mutatja a nyelvi tanácsadói szerep átértékelődését: a kérdezők a kodifikáló munkák ismeretében fordultak a szolgálathoz, megosztva az addigi vita teljes szövegét, a felsorakoztatott érveket és ellenérveket is; az alkalmazott formáról pedig párbeszédbe lépve, közös gondolkodás után döntöttek.

A szervezett és az egyszerű nyelvmenedzselési folyamatok összefonódását mutatja az is, hogy egyes levélírók a kodifikált írásmód miértjére is kíváncsiak, ahogy a *fakúsz* esetében is történt. Egy fordítóként dolgozó levélíró azt a tapasztalatát osztotta meg a közönségszolgálattal, hogy az ő nyelvhasználatában a *licenc* forma a megszokott, így meglepődött, hogy a helyesírási szótárban csak a *licenc* változat szerepel. Azt szerette volna tudni, hogy milyen szempontok alapján történik a kodifikált alak kiválasztása abban az esetben, amikor csak az egyik írásváltozat kerül bele a helyesírási szótárba. Válaszunkban tájékoztattuk a levélírókat, hogy az egyes szavak írásmódjának rögzítése a kodifikáló tudományos testület, az MTA Magyar Nyelvi Osztályközi Állandó Bizottságának döntése alapján történik. Bár a közönségszolgálat munkatársai közül hagyományosan többen is tagjai ennek a bizottságnak (Heltainé Nagy 2007b; Ludányi et al. 2022), de az egyes konkrét szavakról született döntések hátterére és indokaira nem minden esetben van rálátásuk. A *licenc* szó esetében a döntést valószínűsíthetően az indokolta, hogy ennek a latin és németes ejtésre visszavezethető változatnak van a magyarban régebbi hagyománya, továbbá a korpuszadatok alapján is a *licenc* tűnik gyakoribb formának. A tanácsadói

válaszban arra is kitértünk, hogy az egyértelműen változatokat mutató kiejtés és írásgyakorlat miatt elképzelhetőnek tartanánk a szó írásmódjának mindkét változatot megengedő szabályozását is, miként ez a hasonló váltakozást mutató *spré/szpré* variánsok esetében is történt. A közönségszolgálat feladatkörébe tartozik a szabályozatlan és/vagy ellentmondásos jelenségek, illetve helyesírási területek gyűjtése is: az egyszerű és a szervezett nyelvmenedzselési folyamatok összekapcsolásaként (Kimura–Fairbrother [eds.] 2020) a helyesírási szabályzat gondozását végző bizottság irányába is fontosnak tarjuk ezeknek az adatoknak a közvetítését.

4.3.2. Szempontok és stratégiák a nyelvhasználati kérdések kezelésében

A tanácsadó szolgálathoz érkező nyelvhasználattal kapcsolatos kérdések a közösségben előforduló nyelvi problémák egy sajátos szeletét mutatják meg (vö. Uhlířová 1997). Az elmúlt 10 év közel 10 000 levélből álló, kereshető adatbázisában szereplő levelek feldolgozása azt jelzi, hogy elsődlegesen a formális írásbeliségbe tartozó szövegek megalkotása során fordulnak a kérdezők nyelvi tanácsért. Az adatbázis kérdései közül két olyat emelünk ki, amelyek alkalmasak az érvényesített stratégiák működésének, a tanácsadói munka jellegzetességeinek a szemléltetésére (részletesebben lásd Ludányi et al. 2022).

A tanácskérő levelek egyik visszatérő típusa egy-egy alakváltozat helyességével kapcsolatosan kér iránymutatást, jelezve a hétköznapi nyelvi gondolkodásban a nyelvi változatokhoz kapcsolódva érvényesülő helyesség-helytelenség sztereotípiáját (Domonkosi 2007b; Heltainé Nagy 2012). Az ikes ragozás kérdésköre tipikus nyelvi problémának számít, a ragozási paradigma régóta tartó visszaszorulása és a presztízsertéssel való felruházás törekvése miatt (Kontra [szerk.] 2003: 106–116; Kalcsó 2010).

Az általános érvényű helyességről érdeklődő kérdések esetében a tanácsadói válaszban igen fontos rámutatni arra, hogy a helyesség vagy helytelenség kérdésénél történetileg és a társas jelentéseket tekintve is összetettebb helyzetről van szó. Ezért amellett, hogy a kérdező tájékoztatást kap arról, hogy minden kérdéses változat elfogadott a nyelvi gyakorlatban, a tanácsadói stratégia arra is kiterjed, hogy a változatok megoszlásáról és szerepeiről nyújtson információkat.

Az *elkések/elkésem* változatok helyességére vonatkozó konkrét kérdés esetében például, mivel az ikes igék változatainak használata a korábbi kutatások tanulsága alapján nagymértékben eltér az egyes konkrét igék esetében, a tájékoztatás épített az ige ragozására vonatkozóan szótárban rögzített adatokra is. Emellett az ikes ragozásról gazdag adatolású empirikus munkák (Jakab 1971; T. Urbán 1992), illetve reprezentatív szociolingvisztikai kutatások is rendelkezésre állnak (Kontra [szerk.] 2003), és figyelembe vehetők a válasz kidolgozásában.

A nyelvhasználati kézikönyvek (Grétsy–Kovalovszky [szerk.] 1980–1985; Grétsy–Kemény 2005) adatainak áttekintése általában beletartozik a tanácsadás stratégiájába, az ikes ragozás, illetve a konkrét ige esetében azonban ezek a munkák nem tartalmazzák a szótári és kutatási eredményeken túlmutató információkat. Abból a szempontból vehető figyelembe mégis az anyaguk a tanács megfogalmazása során, hogy mivel az ikes formák presztízisének fenntartására törekcsenek, felhívják

a figyelmet arra, hogy az ikes ragozású formákat a művelt beszélők nyelvhasználatához szokás társítani.

A napjainkban érvényesülő megoszlás feltérképezéséhez a hasonló nyelvhasználati jelenségekre vonatkozó kérdések esetében általában korpuszadatokat is fel szoktunk használni. Feltételezve, hogy az adott ige ikes-iktelen ragozásának megoszlása függ a nyelvhasználati szintértől, alkorpuszonkénti keresést végeztünk az MNSz2-ben, a *késik* ige *el-* igekötős változataira kérdezve rá. A változatok gyakoriságbeli eltéréseiről, illetve az alkorpuszokbeli megoszlásukról nyert adatok erőteljes különbségeket mutatnak, ezért a válaszlevélben – szemléletformáló szándékkal – az adatok alapján levonható következtetéseket is megosztottuk a kérdezővel. Az iktelen forma jóval nagyobb gyakorisága, a beszélt nyelvi formák közötti kizárólagossága, a személyes írásbeli közlésekben is gyakoribb előfordulása, illetve az ikes formának a szépirodalmi szövegekben való nagyobb mérvű jelenléte egyértelmű támpontokat adnak ugyanis a használathoz.

A válaszok megfogalmazása során törekszünk arra, hogy pontosan hivatkozzunk a felhasznált forrásokra, adatszerzési eljárásokra. Ennek a nyelvmenedzselési folyamatok szempontjából fontos szerepe van: azáltal, hogy a kérdezők számára kifejtetten megjelenítjük a cselekvési terv kidolgozásának részleteit, megjelöljük a használható forrásokat és azok elérhetőségét is, a hétköznapi, egyszerű, mikro-menedzselési folyamatokra is vissza kívánunk hatni.

A háttéradatokat világos és áttekinthető felsorakoztatása mellett a nyelvi tanácsadói stratégiának része az is, hogy amennyiben lehetséges, egyértelmű és kifejtett javaslatot fogalmazzunk meg. Az adott esetben azonban a válaszlevél nem javasolta egyik változatot sem, hanem a variánsok használati körének, stílusértékének világos megkülönböztetésével lehetőséget teremtett arra, hogy a kérdező maga válassza ki az általa megfelelőnek ítélt változatot.

Fontos kérdéstípus az is, amely új terminusok megalkotásában kéri a közönség-szolgálat segítségét. Ezekben az esetekben a sztenderd és a szaknyelvek bővüléséről, illetve stilisztikai differenciálódásáról van szó (Chiu–Jernudd 2001; Lanstyák 2019). Az ilyen jellegű kérdések megválaszolása során törekszünk az alapvető terminológiai szempontok figyelembevételére, és felhívjuk a kérdező figyelmét arra is, hogy egy új terminus bevezetése komplex terminológiai stratégiát igényel (Fóris–Bölcskei 2019).

A nyelvhasználói nézőpont érvényesülését, az „alulról fölfelé” szerveződő folyamatok működését (Nekvapil–Sherman 2015) mutatja az a levélváltás, amelyben egy közlekedési eszközökkel foglalkozó cég kezdeményezte a megfelelő magyar terminus megtalálását a *mikromobilitás* és a *mikromobilitási eszközök* kifejezésekre. Levelükben lehetséges javaslatokat is közöltek, amelyek a következők voltak: *könnyű közlekedési módok/járművek/eszközök*; *kiegészítő közlekedési módok/járművek/eszközök*, *hordozható közlekedési eszközök*.

Értékelve a javasolt változatok megfelelőségét, úgy ítéltük meg, hogy a *kiegészítő* jelző használata nem pontosítja kellőképpen a jelentést, a *hordozható* jelző pedig nem érvényes minden szóban forgó jelenségre. Analóg, azonos metaforikus leképezéseket érvényesítő példák alapján (*nehézsépjármű*, *könnyű pótkocsi*) a *könnyű* jelző használatát összeegyeztethetőnek látva a magyar közlekedési terminológiával,

egyik lehetséges megoldásként a *könnyűközlekedés*, *könnyűközlekedési eszközök* kifejezéseket, másrészt a *mikro-* előtag közismertsége miatt a *mikroközlekedés*, *mikroközlekedési eszközök* megnevezéseket jelöltük meg megfelelőként. Nagyon fontos ebben a folyamatban, hogy figyelembe vettük a felhasználók javaslatait, a felhasználói közösség gyakorlatát, hiszen így a terminológiateremtés a valós diskurzusokba ágyazódik, hozzájárulva a folyamat hitelességéhez és ezáltal sikeréhez is (vö. Lanstyák 2019).

4.4. Nyelviprobléma-adatbázis – egy korszerű nyelvhasználati segédeszköz felé

Az egyes nyelvi jelenségek nyelvhasználói értékelését, a szerepük, használati értékük közérthető leírásával nyelvhasználati kézikönyvek és segédeszközök segíthetik. A jelenlegi magyar nyelvhasználati, szövegalkotói gyakorlatokból hiányzik egy korszerű, a nyelvtechnológiai eredményeket hasznosító segédlet, szövegalkotás-támogató eszköz. Egy ilyen segédeszköz ma már akár egy korpuszokkal, adatbázisokkal összekapcsolt digitális kézikönyvként is elképzelhető. A kutatócsoport ezért részben a közönségszolgálati kérdésekből és válaszokból álló adatokra építve egy nyelvhasználati kézikönyv megalapozását szolgáló adatbázis létrehozását tervezi.

A tervezett elektronikus formájú, folyamatosan bővülő nyelviprobléma-adatbázis összeállítása során a nyelvi problémák gyűjtése többféle forrásból, beavatkozásmentes módszerekkel valósul majd meg. A nyelvi tanácsadó szolgálatához érkező kérdések mellett az adatbázis épít a rendelkezésre álló nyelvhasználati kézikönyvekből és internetes metadiskurzusokból származó adatokra is. A nyelvi problémák leírásában meghatározó feladatnak látszik az értékelési módok, a minősítések szemléletének és rendszerének kidolgozása (Domonkosi 2007a; Heltainé Nagy 2012). A létrehozandó nyelviprobléma-tárat egy olyan strukturált adatbázisként képzeljük el, amely azáltal nyújt átfogó képet a mai magyar nyelvhasználat, azon belül is elsősorban az írásbeli regiszterek nyelvi problémáiról, hogy hálózatos rendszerben összekapcsolva mutatja meg magukat a reflektálttá váló nyelvi jelenségeket, a hozzájuk kapcsolható nyelviprobléma-kezelési stratégiákat és az értékelésükben működő minősítéseket.

E hosszú távú és nagyszabású terv háttérében nyelvmenedzselési motivációk is meghúzódnak. A nyelviprobléma-adatbázis kiindulópontjává válhat ugyanis egy olyan nyelvhasználati, szövegalkotást segítő eszköznek, amely érvényes és megbízható minősítési rendszert alkalmaz, szemléletében egységes nyelvréteg- és stíluselméletet érvényesít, valamint nagy mennyiségű empirikus adatra (írott nyelvi és beszélt nyelvi korpuszadatokra) épül (Domonkosi 2007a). A nyelvi tevékenység során ugyanis, különösen a szövegekkel hivatásszerűen foglalkozó nyelvhasználók esetében (pl. fordítók, lektorok, szövegírók) szükség van olyan típusú korszerű, elektronikus formájú segédeszközökre, kézikönyvekre, amelyek iránymutatást nyújtanak a kérdéses nyelvi helyzetekben, segítenek a felmerülő nyelvi problémák megoldásában. A létező nyelvhasználati kézikönyvek (pl. Grétsy–Kovalovszky [szerk.] 1980–1985]; Grétsy–Kemény 2005) nyelvszemlélete azonban elavult, rendszerezésük és minősítési szempontjaik ellentmondásosak, hiányoznak belőlük a korszerű

kutatási eredmények (Tolcsvai Nagy 1991, 1996; Lanstyák 2003, 2010; Domonkosi 2007b, 2014; Szabó 2008, 2009). A terv megvalósulásával az intézményben zajló nyelvtechnológiai fejlesztések egy hatékony, komplex szövegalkotás-támogató eszközben is hasznosulhatnak. Elképzelésünk szerint ez a nyelvalakítási feladat szorosan illeszkedik a Nyelvhazsnálati és Nyelvi Tanácsadási Kutatócsoport tevékenységébe, megvalósulásához azonban pályázati támogatásra, a csoport bővítésére van szükség.

4.5. A nyelvi tudatosság formálásának egyéb lehetőségei

A nyelvre irányuló reflexió formálása olyan összetett feladatkör, amelyben a Nyelvhazsnálati és Nyelvi Tanácsadási Kutatócsoport alapvetően a közönségszolgálat működtetésével vállal szerepet. Figyelembe véve azonban azt a tényt, hogy a nyelvi reflexió képességének a fejlesztése a nyelvi szocializáció korábbi szakaszaiban valósítható meg a legeredményesebben, a kutatócsoport – megújítva és átértelmezve az anyanyelvi versenyek hagyományát – pályázatot hirdetett a középiskolás korosztály körében. A 2022-ben induló, éves rendszerességűre tervezett versenyre a diákoknak pályamunkaként olyan nyelvi naplót kell benyújtaniuk, amelyben általuk észlelt érdekesnek, szokatlannak talált nyelvi jelenségekről számolnak be (Domonkosi–Ludányi 2022; Ludányi–Domonkosi 2022). A nyelvinaplóztatás módszere a diákok szempontjából akár önmagában, további magyarázat, értelmezés nélkül is növeli a nyelvi tudatosságot; míg kutatói szempontból betekintést enged abba, hogy milyen nyelvi sajátosságokra figyelnek fel, mit érzékelnek problémaként, illetve figyelmet keltő nyelvi jelenségeként, és milyen módon értelmezik, értékelik azokat (Ludányi–Domonkosi 2021). Az alkalmazott módszer így a részvételi akciókutatások sajátosságaira, azok pedagógiai szerepére hasonlít (vö. Vámos 2013), és ezáltal is illeszkedik a kutatócsoportnak a nyelvhazsnálói nézőpontokból kiinduló gyakorlatába.

A nyelvi tudatosság formálásának szándékához a kutatócsoport nyelvi ismeretterjesztő tevékenysége is hozzájárul. A munkánkhoz közvetlenül kapcsolódó Helyesiras.mta.hu portál ismeretterjesztő blogja, a *Helyes blog* (W9) rövid, közérthető formában közöl helyesírási és nyelvi témájú írásokat.

5. Összegzés

A Nyelvtudományi Kutatóközpont nyelvi tanácsadó szolgálata alulról felfelé, a beszélők nyelvi problémáira építve, a nyelvhazsnálói nézőpontokat bevonva vesz részt a nyelvmenedzselési folyamatokban. Ez a tevékenység elsősorban a formális, írásbeli regiszterek nyelvi gyakorlatainak, illetve abból kibontakozó normáinak alakítására irányul. A közönségszolgálat munkatársaiként a nyelvi tanácsadást a jelenlegi kulturális közegben kiemelten fontos, megújulni képes gyakorlatnak tartjuk. A közönségszolgálat ugyanis a beszélői szempontok bevonásának lehetősége, a nyelvi helyzetek tudományos módszerekkel kiegészülő megvitatásának gyakorlata, az adatokon alapuló és az érvényesített értékelési szempontokra reflektáló nyelvi gondolkodásmód

formálása, a nyelvi tudatosság növelésének célkitűzése révén a hétköznapi és tudományos diskurzusterek között kapcsolatot teremtő tevékenység és szándékaink szerint gyakorlataink révén még inkább azzá válhat.

Kérdéses, hogy a *nyelvművelés* kifejezés jelentése változhat-e a közösségben abba az irányba, hogy a tanulmányban bemutatott szemléletmódban végzett tevékenységeket is jelölhesse: vajon a szónak a sztenderd ideológiához való kapcsolódása-e az erősebb, vagy a nyelvvel való tudatos foglalkozás értékéhez való kötődése. A nyelvalkító, nyelvmenedzselő szerepű tevékenységek azonban a hétköznapi nyelvi kultúrának és a gyakorlati, alkalmazott célú tudományos, nyelvészeti kutatásnak is elkerülhetetlenül részét jelentik: a Nyelvtudományi Kutatóközpont Nyelvhasználati és Nyelvi Tanácsadási Kutatócsoportjának pedig alapvető célja, hogy hidat teremtsen és átjárhatóságot biztosítson e területek között.

Szakirodalom

- AkH.¹² = Magyar Tudományos Akadémia 2015. *A magyar helyesírás szabályai*. Tizenkettedik kiadás. Budapest: Akadémiai Kiadó.
- Balázs Géza 2001. *Magyar nyelvstratégia*. Budapest: Magyar Tudományos Akadémia.
- Bartha Csilla – Holecz Margit 2017. Esélyteremtés, kölcsönös bevonódás és a jelnyelvi sztenderdizáció dilemmája: A JelEsély projektum céljai, módszerei és eredményei. In: Benő Attila – Fazakas Noémi (szerk.): *Élőnyelvi kutatások és a dialektológia*. Kolozsvár: Erdélyi Múzeum-Egyesület (EME). 205–212.
- Bartha Csilla – Holecz Margit – Romanek Péter Zalán 2016. Bimodális kétnyelvűség, nyelvi-szociokulturális változatosság és hozzáférés: A JelEsély modell eredményei és távlatai. In: Bartha Csilla (szerk.): *A többnyelvűség dimenziói. Terek, kontextusok, kutatási távlatok*. Általános Nyelvészeti Tanulmányok XXVIII. Budapest: Akadémiai Kiadó. 337–370.
- Bokor Julianna – Hattyár Helga 2020. Nyelvi fejlődés, nyelvi hozzáférés: Siket gyerekek magyar nyelvi kompetenciái. In: Heltai János Imre – Oszkó Beatrix (szerk.): *Nyelvi repertoárok a Kárpát-medencében és azon kívül. Válogatás a 20. Élőnyelvi Konferencia (Budapest, 2018. augusztus 30. – szeptember 1.) előadásaiából*. Budapest: Nyelvtudományi Intézet. 104–122.
- Bauko János 2021. Anyanyelvi keresztnevmenedzselés Szlovákiában. In: Cserniczkó István – Kozmács István (szerk.): *Kétnyelvűség – oktatás – nyelvmenedzselés. Írások, tanulmányok Vančo Ildikó születésnapjára*. Nyitra: Konstantin Filozófus Egyetem. 23–39.
- Beneš, Martin – Prošek, Martin – Smejkalová, Kamila – Štěpanová, Veronika 2018. Interaction between language users and a language consulting center: Challenges for language management theory research. In: Fairbrother, Lisa – Nekvapil, Jiří – Sloboda, Marián (eds): *The Language Management Approach. A Focus on Research Methodology*. Berlin: Peter Lang. 119–140.
- Benő Attila 2021. A Termini Magyar Nyelvi Kutatóhálózat lexikográfiai és terminológiai kutatásairól. *Magyar Nyelvőr* 145: 377–378. <https://doi.org/10.38143/Nyr.2021.4.377>

- Benő Attila – Péntek János (szerk.) 2011. *A Termini Magyar Nyelvi Kutatóhálózat tíz éve. Tanulmányok, beszámolók, kutatási programok*. Dunaszerdahely–Kolozsvár: Gramma Nyelvi Iroda – Szabó T. Attila Nyelvi Intézet.
- Bíró Ágnes (szerk.) 1989. *Szaknyelvi divatok*. Budapest: Gondolat.
- Bíró Ágnes – Tolcsvai Nagy Gábor (szerk.) 1985. *Nyelvi divatok*. Budapest: Gondolat.
- Bódi Zoltán – Jánk István – Katona József Álmos (szerk.) (megj. a.): *Magyar nyelvstratégia*. Budapest: Magyarországi Kutató Intézet.
- Chiu, Aman – Jernudd, Björn H. 2001. Chinese IT terminology management in Hong Kong. *TermNet News* 72(73): 2–10.
- Csernicsek István – Papp György – Péntek János – Szabó Mihály Gizella – Kiss Jenő 2005. A szomszédos országok magyar nyelvű kutatóállomásairól. *Magyar Nyelv* 101: 105–113.
- Domonkosi Ágnes 2007a. Az értékelés és a minősítés a nyelvművelésben. In: Domonkosi Ágnes – Lanstyák István – Posgay Ildikó (szerk.): *Műhelytanulmányok a nyelvművelésről*. Dunaszerdahely–Budapest: Gramma Nyelvi Iroda – Tinta Könyvkiadó. 38–51.
- Domonkosi Ágnes 2007b. Attitűd, értékítélet, minősítés: Az értékszempont érvényesülése a nyelvi-nyelvhaznázati reflexiókban. *Acta Academiae Peadagogicae Agriensis. Nova Series Tom. XXXIV. Sectio Linguistica Hungarica*. 38–54.
- Domonkosi Ágnes 2007c. Nyelvi babonák és sztereotípiák: A helyes és a helytelen a népi nyelvészeti szemléletben. In: Domonkosi Ágnes – Lanstyák István – Posgay Ildikó (szerk.): *Műhelytanulmányok a nyelvművelésről*. Dunaszerdahely–Budapest: Gramma Nyelvi Iroda – Tinta Könyvkiadó. 141–153.
- Domonkosi Ágnes 2014. A nyelvi értékelés lehetőségei és korlátai a nyelvhaznázati kézikönyvekben: Szócikkek és nyelvhaznázói viszonyulások elemzése a *magaságában* példáján. In: Gróf Annamária – N. Császai Ildikó – Sztók Szilvia (szerk.): *Sokszíni nyelvészet – nyelvi sokszíniesség a 21. század elején. Írások Kolláth Anna tiszteletére*. Budapest: Tinta Könyvkiadó. 96–109.
- Domonkosi Ágnes – Lanstyák István – Posgay Ildikó (szerk.) 2007. *Műhelytanulmányok a nyelvművelésről*. Dunaszerdahely–Budapest: Gramma Nyelvi Iroda – Tinta Könyvkiadó.
- Domonkosi Ágnes – Ludányi Zsófia 2022. A nyelvi napló mint problémaalapú gyakorlat. *Anyanyelv-pedagógia* 15(3): 107–118. <https://doi.org/10.21030/anyp.2022.3.11>
- Domonkosi Ágnes – Ludányi Zsófia 2023. „Mi a helyes megszólítás?” Nyelvi udvariassági problémák a nyelvi tanácsadói gyakorlatban. In: Albert Ágnes – Bóna Judit – Borbás Gabriella Dóra – Brdar-Szabó Rita – Csizér Kata – Vladár Zsuzsa (szerk.): *Fejezetek az alkalmazott nyelvészet területéről*. Budapest: Akadémiai Kiadó. <https://mersz.hu/hivatkozás/m1062faant>.
- Eöry Vilma 1994. A kérdezők normatadata (nyelvművelő közönségszolgálati feladatok). In: Kemény Gábor – Kardos Tamás (szerk.): *A magyar nyelvi norma érvényesülése napjaink nyelvhaznázatában*. Budapest: MTA Nyelvtudományi Intézete. 177–181.

- Eöry Vilma 2007. Nyelvtervezési feladatok az MTA Nyelvtudományi Intézetében. In: Domonkosi Ágnes – Lanstyák István – Posgay Ildikó (szerk.): *Műhelytanulmányok a nyelvművelésről*. Dunaszerdahely–Budapest: Gramma Nyelvi Iroda – Tinta Könyvkiadó. 71–74.
- ÉrtSz. = Bárczi Géza – Országh László (szerk.) 1959–1962. *A magyar nyelv értelmező szótára*. Budapest: Akadémiai Kiadó.
- Ferenczy Géza – Ruzsiczky Éva (szerk.): *Nyelvművelő levelek. Az Akadémia Nyelvtudományi Intézetének levelesládájából*. Budapest: Gondolat Kiadó.
- Fóris Ágota – Bölcskei Andrea 2019. Ajánlások a magyar terminológiastratégiához. In: Fóris Ágota – Bölcskei Andrea (szerk.): *Terminológiastratégiai kihívások a magyar nyelvterületen*. Budapest: L'Harmattan – OFFI Zrt. 140–162
- Gal, Susan 2002. Language ideologies and linguistic diversity: Where culture meets power. In: Keresztes László – Maticsák Sándor (szerk.): *A magyar nyelv idegenben*. Debrecen: Debreceni Egyetem. 197–204.
- Gal, Susan 2006. Contradictions of standard language in Europe: Implications for the study of practices and publics. *Social Anthropology* 14(2): 163–181. <https://doi.org/10.1111/j.1469-8676.2006.tb00032.x>
- Gerstner Károly (szerk.) 2022. *Új magyar etimológiai szótár*. Online kiadás. Budapest: Nyelvtudományi Kutatóközpont. <https://uesz.nytud.hu/> (Letöltve: 2023. január 3.)
- Grétsy László – Kemény Gábor (szerk.) 2005. *Nyelvművelő kézisztár*. Budapest: Tinta Könyvkiadó.
- Grétsy László – Kovalovszky Miklós (szerk.) 1980–1985. *Nyelvművelő kézikönyv*. Budapest: Akadémiai Kiadó.
- Háhn Judit 2008. Laikusok és nyelvészek a „nákolás”-ról. In: Váradi Tamás (szerk.): *II. Alkalmazott Nyelvészeti Doktoranduszkonferencia*. Budapest: MTA Nyelvtudományi Intézet. 44–55.
- Halácsy Péter – Kornai András – Németh László – Rung András – Szakadát István – Trón Viktor: Szógyakorúság és helyesírás-ellenőrzés. In: Alexin Zoltán – Csendes Dóra (szerk.): *MSZNY 2003. Magyar Számítógépes Nyelvészeti Konferencia I*. Szeged: Szegedi Tudományegyetem Informatikai Tanszékcsoport. 211–217.
- Heltai Pál 2004–2005. A fordító és a nyelvi normák I., II., III. *Magyar Nyelvőr* 128: 407–434, 129: 31–58, 129: 165–172.
- Heltainé Nagy Erzsébet 2007a. A nyelvművelés fogalma és terrénumai. In: Domonkosi Ágnes – Lanstyák István – Posgay Ildikó (szerk.): *Műhelytanulmányok a nyelvművelésről*. Dunaszerdahely–Budapest: Gramma Nyelvi Iroda – Tinta Könyvkiadó. 13–26.
- Heltainé Nagy Erzsébet 2007b. Beszámoló az MTA Magyar Nyelvi Bizottságának 2006. évi munkájáról. *Magyar Nyelvőr* 131: 262–264.
- Heltainé Nagy Erzsébet 2012. Nyelvhasználati minősítések, a helyes–helytelen a tanácsadói gyakorlatban. *Magyar Nyelvőr* 136: 394–406.
- Heltainé Nagy Erzsébet 2014. A nyelvi tanácsadás területei és újabb eszközei az MTA Nyelvtudományi Intézetében. *Anyanyelv-pedagógia* 7(1). <http://www.anyanyelv-pedagogia.hu/cikkek.php?id=505> (Letöltve: 2022. február 14.)

- Heltainé Nagy Erzsébet 2020. „Csak stilisztikai különbség?” Változási tendenciák a mai nyelvhasználatban. In: Heltai János Imre – Oszkó Beatrix (szerk.): *Nyelvi repertoárok a Kárpát-medencében és azon kívül. Válogatás a 20. Élőnyelvi Konferencia (Budapest, 2018. augusztus 30. – szeptember 1.) előadásaiból.* Budapest: Nyelvtudományi Intézet. 168–179.
- Heltainé Nagy Erzsébet 2021. Nyelvművelés és nyelvi tanácsadás: Vázlatos áttekintés a hetvenes évek közepétől máig. In: Dodé Réka – Ludányi Zsófia (szerk.): *A korpusz-nyelvészettől a neurális hálókig. Köszöntő kötet Várad Tamás 70. születésnapjára.* Budapest: MTA Nyelvtudományi Kutatóközpont. 24–33.
- Jernudd, Björn H. – Neustupný, Jiří V. 1987. Language planning: For whom? In: Laforge, Lorne (ed.): *Proceedings of the International Colloquium on Language Planning.* Québec: Les Press de L’Université Laval. 69–84.
- Kalcsó Gyula 2010. Mit tanítsunk az ikes ragozásról? *Anyanyelv-pedagógia* 3(3). <http://www.anyanyelv-pedagogia.hu/cikkek.php?id=274> (Letöltve: 2022. február 14.)
- Kálmán László 2004. A nyelvművelés mint áltudomány. In: Büky László (szerk.): *A mai magyar nyelv leírásának újabb módszerei VI. Nyelveírás és nyelvművelés, nyelvhasználat, stilisztika.* Szeged: SZTE Magyar Nyelvészeti Tanszék. 63–82.
- Kálmán László 2010. Mit művelünk? *Tani-tani* 52(1): 3–11. https://www.tani-tani.info/101_kalman (Letöltve: 2023. január 5.)
- Kemény Gábor (szerk.) 1992. *Normatudat – nyelvi norma.* Budapest: MTA Nyelvtudományi Intézet.
- Kemény Gábor – Kardos Tamás (szerk.) 1994. *A magyar nyelvi norma érvényesülése napjaink nyelvhasználatában.* Budapest: MTA Nyelvtudományi Intézet.
- Kenesei István 2002. Hányféle igazság van? *Magyar Nyelv* 97: 39–48.
- Kenesei István 2004. A nyelvmelettől a nyelvművelésig: A nyelvészet egységéről és változatosságáról. In: Kulcsár Zsuzsanna (szerk.): *25 év anyanyelvünk szolgálatában.* Budapest: Akadémiai Kiadó. 7–25.
- Kimura, Goro Christoph 2022. Why and how ideology matters for Language Management Theory. In: Nekula, Marek – Sherman, Tamah – Zawiszová, Halina (eds.): *Interests and Power in Language Management.* Berlin: Peter Lang. 37–50.
- Kimura, Goro Christoph – Fairbrother, Lisa (eds.) 2020. *A Language Management Approach to Language Problems. Integrating Macro and Micro Dimensions.* Amsterdam: John Benjamins. <https://doi.org/10.1075/wlp.7>
- Kis Ádám 1999. Az akadémiai helyesírási szabályzat és a számítógép. *Magyar Nyelvőr* 123: 149–168.
- Kiss Jenő 2012. A nyelvstratégia nyelvészeti megalapozásának fontossága. In: Eplényi Kata – Kántor Zoltán (szerk.): *Térvesztés és határtalanítás. A magyar nyelvpolitika 21. századi kihívásai.* Budapest: Nemzetpolitikai Kutatóintézet – Lucidus Kiadó. 32–43.
- Kontra Miklós (szerk.) 2003. *Nyelv és társadalom a rendszerváltás kori Magyarországon.* Budapest: Osiris Kiadó.
- Kontra Miklós 2005. Mi a lingvicizmus és mit lehet ellene tenni? In: Gábrity Molnár Irén – Mirnics Zsuzsa (szerk.): *Közérzeti barangoló. (Műhely- és előadás-tanulmányok).* Szabadka: Magyarságkutató Tudományos Társaság. 175–202.

- Kopecký, Jakub 2022. Divergent interests and argumentation in Czech Language Consulting Center interactions. In: Nekula, Marek – Sherman, Tamah – Zawiszová, Halina (eds.): *Interests and Power in Language Management*. Berlin: Peter Lang. 73–99.
- Kovalovszky Miklós 1977. *Nyelvfejlődés, nyelvhelyesség*. Budapest: Akadémiai Kiadó.
- Kruzslicz Ferenc 1995. A számítógépes helyesírás-ellenőrzés és annak jövője. In: Vörös József (szerk.): *Studia Oeconomica. Jubileumi tanulmánykötet*. Pécs: JPTE Közgazdaságtudományi Kar. 65–79.
- Laczkó Krisztina 2018. Körkép a magyar helyesírásról: Áttekintés a 12. kiadás után. *Magyar Nyelvőr* 142: 136–149.
- Laczkó Krisztina 2021. Újjáalakult az MTA Magyar Nyelvi Osztályközi Állandó Bizottsága. *Magyar Nyelvőr* 145: 252.
- Laczkó Krisztina – Mártonfi Attila 2004. *Helyesírás*. Budapest: Osiris Kiadó.
- Lanstyák István 2003. A *Magyar értelmező kéziszótár* a nyelvhelyesség fogságában. *Magyar Nyelvőr* 127: 370–388.
- Lanstyák István 2010. Nyelvhelyesség és nyelvi ideológia. In: Beke Zolt – Lanstyák István – Misad Katalin (szerk.): *Hungarológia a szlovák kultúra kontextusában*. Pozsony/Bratislava: Stimul. 117–145.
- Lanstyák István 2014. *Nyelvalakítás és nyelvi ideológiák*. Pozsony: Comenius Egyetem.
- Lanstyák István 2018. *Nyelvalakítás és nyelvi problémák*. Somorja: Fórum Kisebbségkutató Intézet – Gramma Nyelvi Iroda.
- Lanstyák István 2019. Nyelvmenedzselés-elmélet és terminológia. In: Fóris Ágota – Bölskei Andrea (szerk.): *Terminológiasztratégiai kihívások a magyar nyelvterületen*. Budapest: L'Harmattan – OFFI Zrt. 73–93.
- Lanstyák István 2021. Language problems, language-related social problems, meta-linguistic activities. *Fórum Társadalomtudományi Szemle* 23(5): 61–72.
- Lanstyák István – Benő Attila – Juhász Tihamér 2010. A *Termini* magyar–magyar szótár és adatbázis. *Regio* 21(3): 37–58.
- Lanstyák István – Szabómihály Gizella 2002. *Magyar nyelvtervezés Szlovákiában. Tanulmányok és dokumentumok*. Pozsony: Kalligram Könyvkiadó.
- Lipp, Veronika – Simon, László 2021. Towards a new monolingual Hungarian explanatory dictionary: Overview of the Hungarian explanatory dictionaries. *Studia Lexicographica* 15(29): 83–96. <https://doi.org/10.33604/sl.15.29.4>
- Ludányi Zsófia 2019. Language ideologies in Hungarian language counselling interactions. *Eruditio – Educatio* 14(3): 59–76.
- Ludányi Zsófia 2020a. Nyelvi menedzselés és nyelvi tanácsadás: Helyzetkép, lehetőségek, feladatok. *Magyar Nyelvőr* 144: 318–345. <https://doi.org/10.38143/Nyr.2020.3.318>
- Ludányi Zsófia 2020b. Language consulting: A brief European overview. *Eruditio – Educatio* 15(3): 25–47. <https://doi.org/10.36007/eruedu.2020.3.025-047>
- Ludányi Zsófia 2023. A helyesírási problémák kezelési stratégiái a nyelvi tanácsadásban. *Alkalmazott Nyelvészeti Közlemények* 15(2). (Megjelenés alatt.)

- Ludányi Zsófia – Domonkosi Ágnes 2021. Nyelvi tudatosságot fejlesztő pályázat középiskolásoknak. *Acta Universitatis de Carolo Eszterhazy Nominatae. Sectio Linguistica Hungarica* 47: 73–89. <https://doi.org/10.46437/ActaUnivEszterhazyLinguistica.2021.73>
- Ludányi Zsófia – Domonkosi Ágnes 2022. Homo fizs, firhang, hi7etleN: A Nyelv/tudományi Kutatóközpont nyelvinapló-író pályázata. *Édes Anyanyelvünk* 44(4): 30–31.
- Ludányi Zsófia – Domonkosi Ágnes – Kocsis Ágnes – Jakab Dorottya 2022. A nyelvi menedzselés szemlélete és a nyelvi tanácsadás. In: Deme Andrea – Kuna Ágnes (szerk.): *Tanulmányok a nyelvészet alkalmazásainak területéről*. Budapest: ELTE Bölcsészettudományi Kar. 73–108. https://www.eltereader.hu/media/2022/11/Deme-Kuna-Marko-Tanulmányok-a-nyelvészet-alk._web_csere.pdf (Letöltve: 2023. február 14.)
- Ludányi Zsófia – Miháltz Márton – Hussami Péter 2013. Különírás-egybeírás – automatikusan. In: Váradi Tamás (szerk.): *AlkNyelvDok7. Doktoranduszok tanulmányai az alkalmazott nyelvészet köréből*. Budapest: MTA Nyelvtudományi Intézet. 116–130.
- Magyar Közlöny 2014. = A Kormány 55/2014. (III. 4.) Korm. rendelete a Magyar Nyelvstratégiai Intézet létrehozásáról. *Magyar Közlöny* 33: 3300–3301.
- Magyar Közlöny 2018. = A Kormány 206/2018. (XI. 10.) Korm. rendelete a Magyarágkutató Intézet létrehozásáról és az azzal összefüggő jogszabályok módosításáról. *Magyar Közlöny* 172: 31338–31340.
- Miháltz Márton – Hussami Péter – Ludányi Zsófia – Mittelholcz Iván – Nagy Ágoston – Oravecz Csaba – Pintér Tibor – Takács Dávid 2012. Helyesírás.hu: Nyelvtchnológiai megoldások automatikus helyesírási tanácsadó rendszerben. In: Tanács Attila – Vincze Veronika (szerk.): MSZNY 2013. *Magyar Számítógépes Nyelvészeti Konferencia*. Szeged: Szegedi Tudományegyetem. 135–147.
- Milroy, James – Milroy, Lesley 1985. *Authority in Language. Investigating Standard English*. London: Routledge.
- Minya Károly 2002. Az Anyanyelvápolók Szövetségének megalakulása. In: Balázs Géza – A. Jászó Anna – Koltói Ádám (szerk.): *Éltető anyanyelvünk. Írások Grétsy László 70. születésnapjára*. Budapest: Tinta Könyvkiadó. 350–352.
- Minya Károly 2005. *Rendszerváltás – normaváltás. A magyar nyelvmművelés története, elvei és vitái 1989-től napjainkig*. Budapest: Tinta Könyvkiadó.
- Minya Károly 2018. Nyelvstratégia és nyelvmművelés. *Korunk* 29(7): 25–32.
- Nádasdy Ádám 2003. *Ízlések és szabályok. Írások nyelvről, nyelvészetről*. Budapest: Magvető Kiadó.
- Naszódi Mátyás 1997. Nyelvhelyesség-ellenörzés számítógéppel (Parciális szintaxis). In: Polyák Ildikó (szerk.): *Hetedik Országos Alkalmazott Nyelvészeti Konferencia*. I. kötet. Budapest: Külkereskedelmi Főiskola. 256–260.
- Nekvapil, Jiří 2008. Language cultivation in development context. In: Spolsky, Bernard – Hult, Francis M. (eds.): *Educational Linguistics*. Oxford: Blackwell. 251–265. <https://doi.org/10.1002/9780470694138.ch18>
- Nekvapil, Jiří 2016. Language management theory as one approach in language policy and planning. *Current Issues in Language Planning* 17(1): 11–22. <https://doi.org/10.1080/14664208.2016.1108481>

- Nekvapil, Jiří – Sherman, Tamah 2009. Pre-interaction management in multinational companies in Central Europe. *Current Issues in Language Planning* 10(2): 181–198. <https://doi.org/10.1080/14664200802399133>
- Nekvapil, Jiří – Sherman, Tamah 2015. An introduction: Language Management Theory in language policy and planning. *International Journal of the Sociology of Language* 232: 1–12. <https://doi.org/10.1515/ijsl-2014-0039>
- Neustupný, Jiří V. 2006. Sociolinguistic aspects of social modernization. In: Ammon, Ulrich – Dittmar, Norbert – Mattheier, Klaus J. – Trudgill, Peter (eds.): *Sociolinguistics. An International Handbook of the Science of Language and Society. Volume 3 / Soziolinguistik: Ein internationales Handbuch zur Wissenschaft von Sprache und Gesellschaft. 3. Teilband.* Berlin – New York: Walter de Gruyter. 2209–2224.
- Nszt. = Ittész Nóra (főszerk.) 2006–2021. *A magyar nyelv nagyszótára I–VIII.* Budapest: Akadémiai Kiadó.
- Oravecz, Csaba – Váradi, Tamás – Sass, Bálint 2014. The Hungarian Gigaword Corpus. In: Calzolari, Nicoletta – Choukri, Khalid – Declerck, Thierry – Loftsson, Hrafn – Maegaard, Bente – Mariani, Joseph – Moreno, Asuncion – Odijk, Jan – Piperidis, Stelios (eds): *Proceedings of Ninth International Conference on Language Resources and Evaluation (LREC).* Reykjavik: ELRA. 1719–1723.
- Péntek János 2012. Nyelvi tervezés és nyelvstratégia a Kárpát-medencében. In: Eplényi Kata – Kántor Zoltán (szerk.): *Tervezés és határtalanítás. A magyar nyelvpolitika 21. századi kihívásai.* Budapest: Nemzetpolitikai Kutatóintézet – Lucidus Kiadó. 15–31.
- Pintér Tibor – Mártonfi Attila – Oravecz Csaba 2009. Online helyesírási szótár és megvalósítási nehézségei. In: Tanács Attila – Szauter Dóra – Vincze Veronika (szerk.): *VI. Magyar Számítógépes Nyelvészeti Konferencia.* Szeged: JATEPress. 172–182.
- Polenz, Peter 1991. *Deutsche Sprachgeschichte vom Spätmittelalter bis zur Gegenwart.* Bd. 1: *Einführung, Grundbegriffe*, 14. bis 16. Berlin – New York: Walter de Gruyter.
- Pölcz Ádám 2021. *A nyelvművelés retorikai gyökerei. A nyelvhelyesség alapjainak retorikai hagyományáról.* Budapest: Magyar Nyelv és Kultúra Nemzetközi Társasága – Interkulturális Kutatások Kft.
- Prošek, Martin 2020. Processes of language enquiries: The case of the Prague Language Consulting Service. In: Kimura, Goro C. – Fairbrother, Lisa (eds.): *Language Management Approach to Language Problems. Integrating Macro and Micro Dimensions.* Amsterdam: John Benjamins. 197–213. <https://doi.org/10.1075/wlp.7.10pro>
- Prószkó Gábor 1993. Nyelvművelés számítógéppel? (A számítógépes helyesírás-ellenőrzés új útjai). *Magyar Nyelvőr* 117: 509–511.
- Prószkó Gábor 1998. Nyelvhelyesség és számítógépes szövegírás. *Magyar Tudomány* 105/4 (Új folyam 43): 491–493.

- Prószték Gábor 2018. Supporting the Hungarian Language both inside and outside Hungary. In: Stickel, Gerhard (ed.): *National Language Institutions and National Languages. Contributions to the EFNIL Conference 2017 in Mannheim*. Budapest: MTA Nyelvtudományi Kutatóintézet. 107–112.
- Raátz Judit 2015. Alkalmazott névtan. In: Farkas Tamás – Slíz Mariann (szerk.): *Magyar névkutatás a 21. század elején*. Budapest: ELTE Magyar Nyelvtudományi és Finnugor Intézete – Magyar Nyelvtudományi Társaság. 227–247.
- Raátz Judit 2021. Az idegen nevek átírásának és a magyar alakokkal történő megfeleltetésének kérdései és nehézsége. In: Németh Gabriella (szerk.): *A névmódosítás mint közfeladat*. Budapest: OFFI Zrt. 41–55.
- Riegel, Mareike 2007. *Sprachberatung im Kontext von Sprachpflege und im Verhältnis zu Nachslagewerken. Unter besonderer Beachtung der Sprachberatungsstelle des Wissen Media Verlages*. Inaugural-Dissertation zur Erlangung der Doktorwürde der Philologischen Fakultät der Albert-Ludwigs-Universität Freiburg i. Br.
- Sándor Klára 2001. „A nyílt társadalmi diszkrimináció utolsó bástyája”: Az emberek nyelvhasználata. *Replika* 45–46: 241–259.
- Sándor Klára 2002. Nyelvművelés nálunk és más nemzeteknél. *Társadalomkutatás* 20: 121–149. <https://doi.org/10.1556/Tarskut.20.2002.1-2.5>
- Sass Bálint 2009. „Mazsola”: Eszköz a magyar igék bővítémszerkezetének vizsgálatára. In: Váradi Tamás (szerk.): *Válogatás az I. Alkalmazott Nyelvészeti Doktorandusz-konferencia előadásaiból*. Budapest: MTA Nyelvtudományi Intézet. 117–129.
- Sass Bálint 2016. Nyelvészeti szövegkeresők, Nemzeti Korpuszportál. *Magyar Tudomány* 7: 798–808.
- Sass Bálint 2017. A kibővített Magyar Történelmi Szövegtár új keresőfelülete. In: Forgács Tamás – Németh Miklós – Sinkovics Balázs (szerk.): *A nyelvtörténelmi kutatások újabb eredményei IX*. Szeged: SZTE Magyar Nyelvészeti Tanszék. 267–277.
- Sass Bálint 2018. Mazsola – mindenkinek. In: Vincze Veronika (szerk.): *XIV. Magyar Számítógépes Nyelvészeti Konferencia (MSZNY 2018)*. Szeged: Szegedi Tudományegyetem Informatikai Tanszékcsoport. 16–24.
- Sass Bálint 2019. Így kerestek ti. In: Sulyok Hedvig – Juhász Valéria – Erdei Tamás (szerk.): *Beszéd- és nyelvelemző szoftverek a versenyképességért és az esélyegyenlőségért*. Szeged: SZTE Magyar és Alkalmazott Nyelvészeti Tanszék. 21–30.
- Sass Bálint 2022. Principles of corpus querying: A discussion note. *Acta Linguistica Academica* 69(4): 599–614. <https://doi.org/10.1556/2062.2022.00581>
- Scholze-Stubenrecht, Werner 1991. Die Sprachberatungsstelle der Dudenredaktion. *Deutsche Sprache* 19(2): 178–182.
- Sebők Szilárd 2017. *Meta és nyelv. Kísérletek a nyelvleírás nyelvének leírására*. Pozsony: Univerzita Komenského v Bratislave.
- Seregy Lajos 1993. A LEKTOR számítógépes helyesírási program tanulságai. *Magyar Nyelvőr* 117: 511–513.

- Simon Eszter – Váradi Tamás 2018. Magyar nyelvtechnológiai infrastruktúra a társadalomtudományok szolgálatában. *Magyar Tudomány* 179(7): 1017–1026. <https://doi.org/10.1556/2065.179.2018.7.9>
- Spolsky, Bernard 2019. A modified and enriched theory of language policy (and management). *Language Policy* 18: 323–338. <https://doi.org/10.1007/s10993-018-9489-z>
- Szabó Tamás Péter 2008. Szabályok értelmezése és bemutatása normatív nyelvhasználatot leíró kiadványokban. In: Sinkovics Balázs (szerk.): *LingDok 7. Nyelvészdoktoranduszok dolgozatai*. Szeged: SZTE Nyelvtudományi Doktori Iskola. 211–229.
- Szabó Tamás Péter 2009. Nyelvhasználói igények – szolgáltatói szemléletű szótárak. In: Kuna Ágnes – Veszelszki Ágnes (szerk.): *3. Félúton Konferencia*. Budapest: ELTE BTK Nyelvtudományi Doktori Iskola. 287–308.
- Szabómihály Gizella 2007. A nyelvi menedzselés lehetséges szerepe a magyar nyelvalkításban. In: Domonkosi Ágnes – Lanstyák István – Posgay Ildikó (szerk.): *Műhelytanulmányok a nyelvművelésről*. Dunaszerdahely–Budapest: Gramma Nyelvi Iroda – Tinta Könyvkiadó. 52–67.
- Tolcsvai Nagy Gábor 1991. A jó és a rossz: A minősítések rendszere a *Nyelvművelő* kézikönyvben. *Magyar Nyelv* 87: 414–421.
- Tolcsvai Nagy Gábor 1994. Nyelvárulás és nyelvmentés: Kánon vagy diskurzus? *Irodalmi Szemle* 9: 73–85.
- Tolcsvai Nagy Gábor 1996. A *Nyelvművelő* kézikönyv nyelvi rétegződésmodellje. In: Csernicskó István – Váradi Tamás (szerk.): *Kisebbségi magyar iskolai nyelvhasználat*. Budapest: Tinta Könyvkiadó. 85–90.
- Tolcsvai Nagy Gábor 2016. Posztkolonális korszak a magyar nyelv és nyelvközösség történetében. *Magyar Nyelvőr* 140: 387–406.
- Tolcsvai Nagy Gábor 2017a. A nyelv kulturális, ideológiai értelmezései. In: Tolcsvai Nagy Gábor (szerk.): *A magyar nyelv jelene és jövője*. Budapest: Gondolat Kiadó. 32–45.
- Tolcsvai Nagy Gábor 2017b. Tervezés, (ön)értelmezés, fenntartás: A magyar nyelvstratégia lehetőségei és kötelességei. In: Tolcsvai Nagy Gábor (szerk.): *A magyar nyelv jelene és jövője*. Budapest: Gondolat Kiadó. 487–507.
- Tolcsvai Nagy Gábor 2017c. Az anyaország és a külső régiók: A határtalanítás. In: Tolcsvai Nagy Gábor (szerk.): *A magyar nyelv jelene és jövője*. Budapest: Gondolat Kiadó. 150–163.
- Tóth Etelka (szerk.) 2017. *Magyar helyesírási szótár*. Budapest: Akadémiai Kiadó.
- Tóth Etelka 2018. Az MTA Nyelv- és Irodalomtudományok Osztálya Magyar Nyelvi Osztályközi Állandó Bizottsága 2016. évi tevékenysége. *Magyar Nyelvőr* 142: 117–124.
- Uhlířová, Ludmila 1997. “Language service” is also a service for linguistics. *Linguistica Pragensia* 7: 82–90.
- T. Urbán Ilona 1992. Ikes ragozás és nyelvi norma: Az ikes igeragozás mai állapotának vizsgálata újságnyelvi adatok alapján. In: Kemény Gábor (szerk.): *Normatudat – Nyelvi norma*. Budapest: MTA Nyelvtudományi Intézet. 229–243.
- Vámos Ágnes 2013. A gyakorlat kutatása a neveléstudományban: Az akciókutatás. *Neveléstudomány* 1(2): 23–42.

- Váradl Tamás 2003. A Budapestl Szoclolingvlsztlkal Interjú. In: Kiefer Ferenc (szerk.): *A magyar nyelv kézikönyve*. Budapest: Akadémlal Kladó. 339–359.
- Váradl Tamás – Ludányl Zsófla – Kovács Réka 2014. Géppel segltett helyesírás. A *helyesírás.mta.hu* portál készltéséről. *Modern Nyelvoktatás* 20(1–2): 43–58.
- Zlmányl Árpád 1995. Anyanyelvünk a tömegtájékozatató eszközökben. *Magyar Nyelvőr* 119: 206–208.

Internetes hlvatkozások

- W1 = <https://anyanyelvapolo.hu/szovetsegunkrol-anyanyelvapolo-k-szovetsege/> (Letöltve: 2023. február 9.)
- W2 = <https://anyanyelvapolo.hu/edes-anyanyelvunk/> (Letöltve: 2023. február 9.)
- W3 = <https://e-nyelv.hu/> (Letöltve: 2022. december 30.)
- W4 = <https://prezi.com/l8nfui0q9zfb/nyelv-es-tudomany/> (Letöltve: 2023. január 5.)
- W5 = <https://magyartanarok.wordpress.com/2017/07/24/szoszatyar-kalman-laszlo-es-nadasdy-adam-nyelvezsklubja/> (Letöltve: 2023. január 5.)
- W6 = <https://mki.gov.hu/hu/intezet-hu/kutatokozpontok-hu/nyelvtervezesi-hu> (Letöltve: 2023. január 6.)
- W7 = <https://hun-ren.hu/kutatasi-halozat/kutatokozpontok/hun-ren-nyelvtudomanyi-kutatokozpont>. (Letöltve: 2023. október 5.)
- W8 = <https://nagyszotar.nytud.hu/index.html> (Letöltve: 2022. december 30.)
- W9 = <https://helyesiras.mta.hu/helyesiras/blog/> (Letöltve: 2022. január 6.)

SUMMARY

Domonkosl, Ágnes – Ludányl, Zsófla

Language user perspectives, data-based investigation, language consulting How can we talk about language cultivation today?

The study discusses the tasks and possibilities of language-oriented practical activities and presents such practices of the Linguistics Research Center (Hungarian Academy of Sciences), including the Language Use and Language Counseling Research Group, primarily focusing on the role and operation of language counseling. The analysis validates the approach of language management theory in the description and interpretation of language-related meta-activities. Based on concrete language problems and advice, the study illustrates how public service is involved in language management processes. The language consulting activity is primarily aimed at shaping the language practices of the formal, written registers and the norms arising from them. The study argues that, in the current cultural environment, language

counseling is an extremely important and renewable language management option, as a result of the inclusion of the speaker's perspective, the discussion of language situations complemented by scientific methods, and the data-based way of thinking that reflects on validated evaluation criteria.

Keywords: language management, linguistic reflection, language problems, language cultivation, language consulting, Hungarian Research Centre for Linguistics